

USAID
NGA POPULLI AMERIKAN
OD AMERIČKOG NARODA

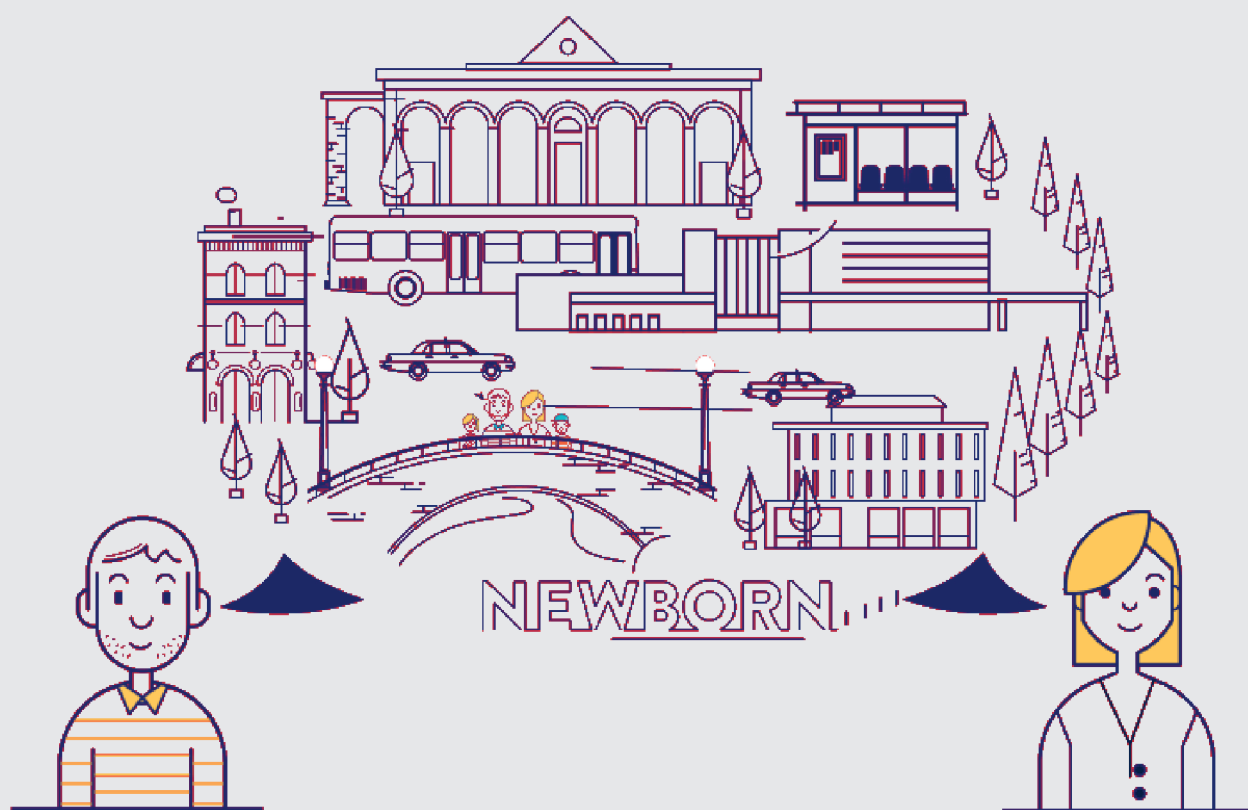

Mreža Žena Kosova

Podržava, zaštiti i promovise prava i interese žena i devojaka

Budžetirajne za bolju životnu sredinu

Rodna analiza rashoda i usluga u
Ministarstvu Životne Sredine i Prostornog Planiranja

Budžetirajne za bolju životnu sredinu

Rodna analiza rashoda i usluga u
Ministarstvu Životne Sredine i Prostornog Planiranja

Od strane Nicole Farnsworth, Iliriane Banjske, Nerine Guri i
Donjete Morina za Mrežu Žena Kosova

Priština, Kosovo
2016

© 2016 Mreža Žena Kosova

Autorke: Nicole Farnsworth, Iliriana Banjska, Nerina Guri i Donjeta Morina

Prevedeno od strane: Mars A.

ISBN-978-9951-737-02-9

Štampano od strane Night Design korišćenjem eco-friendly štampanja

Ova publikacija je omogućena uz velikodušnu podršku američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Stavovi predstavljaju stavove autora, a ne nužno stavove vlade SAD-a ili USAID-a.

www.womensnetwork.org

Sadržaj

Zahvalnica.....	2
Skraćenice.....	3
Kratak pregled.....	4
Uvod.....	5
Zašto MŽSPP?.....	5
O Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja.....	6
Ukupan budžet.....	7
Centralna administracija.....	12
Odeljenje za ljudske resurse.....	12
Odeljenje za budžet i finansije.....	13
Odeljenje za nabavke.....	13
Odeljenje za odnose sa javnošću.....	14
Pravni departman.....	15
Departman za evropsku integraciju i koordinaciju politika.....	15
Odeljenje za evropske integracije i odeljenje za koordinaciju politika.....	16
Jedinica za ljudska prava.....	17
Departman za zaštitu životne sredine.....	17
Odeljenje za obrazovanje o životnoj sredini i podizanje svesti.....	18
Odeljenje za upravljanje industrijskim zagađenjem.....	18
Odeljenje za otpad i hemikalije.....	19
Odeljenje za zaštitu prirode.....	19
Departman za vode.....	20
Departman za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje.....	22
Odeljenje za prostorno planiranje.....	25
Odeljenje za izgradnju.....	25
Odeljenje za stanovanje.....	26
Departman za eksproprijaciju.....	28
Departman za inspekciju životne sredine, prirode, vode, izgradnje i planiranja.....	30
Odeljenje inspekcije za zaštitu životne sredine, prirode i voda.....	31
Odeljenje inspekcije za izgradnju i planiranje.....	31
Kancelarija projekta za selo Hade.....	32
Kosovska agencija za zaštitu životne sredine.....	33
Kosovska agencija za zaštitu životne sredine.....	33
Institute za zaštitu prirode.....	34
Hidrometeorološki zavod.....	34
Institute za prostorno planiranje.....	35
Uprava Nacionalnog parka - Bjeshket e Nemuna.....	36
Uprava Nacionalnog parka Shari.....	36
Uprava za praćenje životne sredine, procena i izveštavanje.....	36
Kosovska katastarska agencija.....	38
Citirani radovi.....	41

Zahvalnica

Mreža Žena Kosova (MŽK) želi da izrazi svoju zahvalnost Ministarstvu za životnu sredinu i prostorno planiranje (MŽSPP), naročito bivšem ministru Feridu Aganiju i vršiocu dužnosti ministra Ferat Shali, stalnom sekretaru Arben Çitaku, direktoru finansija Avdullahu Berisha i službenici za ravnopravnost polova Shpresi Sheremeti zbog njihovog zalaganja da rade u pravcu institucionalizacije rodno odgovornog budžetiranja u okviru ovog Ministarstva. Podaci koji su prikupljeni i obezbeđeni od strane nekoliko departmana, odeljenja i agencija MŽSPP demonstriraju njihovu posvećenost sprovođenju novog Zakona o ravnopravnosti polova i njegovih odredbi koje se odnose na prikupljanje podataka razdvojenih po rodu, kao i korišćenje ovih podataka kao osnov za rodno odgovorno budžetiranje. Tehnička podrška MŽK i vreme provedeno u pomaganju MSŽPP u obavljanju rodno odgovornog budžetiranja ne bi bilo moguće bez velikodušne pomoći američkog naroda preko Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID), projekta Partnerstvo za razvoj (PFD), implementiranog od strane Chemonics Internationale. Osoblje PFD USAID je, takođe, pružilo značajnu podršku tokom čitavog procesa, zbog čega je MŽK zahvalna. Autori zahvaljuju Ekzekutivnu Direktoricu Igballe Rogova, Menadžerku Finansija Besa Šehu i Menadžerku Programa Zana Rudi na njihovoj neprekidnoj podršci. Elizabeta Murati je pružila veliku pomoć u istraživanju i formatiranju. MŽK se takođe želi zahvaliti i recenzentima Shkipe Deda-Đurđiali iz Programa Ujedinjenih Nacija za Razvoj (UNDP) Portfolija na Životnu Sredinu, Klimatske i Katastrofalne Resilience koja je pružila promišljene komentare na nacrt izveštaja, pro bono.

Skraćenice

KAZZNS	Kosovska agencija za zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost
EBOR	Evropska banka za obnovu i razvoj
OCD	Organizacija civilnog društva
DDAM	Departman za državljanstvo, azil i migraciju
URNI	Uprava za registar nepokretne imovine
EU	Evropska unija
SRP	Službenik za ravnopravnost polova
ROB	Rodno odgovorno budžetiranje
VRK	Vlada Republike Kosova
IAEA	EU i međunarodni standardi
MFK	Međunarodna finansijska korporacija
IPA	Instrument za pretprijetnu pomoć
ASK	Agencija za statistiku Kosova
KKA	Kosovska katastarska agencija
KEK	Kosovska energetska korporacija
KAZŽS	Kosovska agencija za zaštitu životne sredine
MŽK	Mreža Žena Kosova
MJU	Ministarstvo javne uprave
OKK	Opštinske katastarske kancelarije
MŽSPP	Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
MONT	Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MF	Ministarstvo finansija
MTI	Ministarstvo trgovine i industrije
OBSE	Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
PR	Partnerstvo za razvoj
PRKUOP	Ilan Republike Kosova o upravljanju otpada
RTK	Radio Televizija Kosova
SSP	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
SPD	Sektor za plansku dokumentaciju
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
UNDP	Program za razvoj Ujedinjenih nacija
UN-HABITAT	Program OUN za ljudska naselja
USAID	Američka agencija za međunarodni razvoj
OT	Obuka za trenere

Kratak pregled

Muškarci i žene, devojčice i dečaci imaju različite ekonomske, socijalne, obrazovne i zdravstvene potrebe i prioritete. S obzirom na njihove različite rodne uloge u društvu, politike zaštite životne sredine i prostornog planiranja mogu različito da utiču na žene i muškarce. Rodno odgovorno budžetiranje (ROB) je strategija kojom se unosi rodna perspektiva tokom čitavog ciklusa planiranja, implementacije, praćenja i evaluacije državnih budžeta i drugih fiskalnih politika. ROB je zakonska obaveza za sve javne institucije u Republici Kosovo, jer može da olakša bolje planiranje koje će zadovoljiti potrebe svih građana Kosova. Ova rodna analiza nastoji da obezbedi Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) konkretne ciljeve i aktivnosti iz rodne perspektive, kako bi ih Ministarstvo moglo koristiti prilikom planiranja budžeta za 2017, a i budućeg budžeta radi boljeg ispunjavanja potreba žena i muškaraca.

Ovaj izveštaj ističe nekoliko najboljih praksi koje Ministarstvo, njegova odeljenja i sektori, mogu implementirati u skladu sa zakonskim obavezama iz Zakona o ravnopravnosti polova, kako bi se obezbedilo da od njihovog posla imaju koristi i žene i muškarci. To uključuje sledeće:

- Osigurati da svi zaposleni prikupljaju i održavaju rodno razdvojene podatke o licima koje su konsultovali, stupili u kontakt i ciljali radeći svoj posao. Ovi podaci se mogu koristiti za bolje planiranje budućih rashoda kako bi se osiguralo da će od toga imati koristi i žene i muškarci.
- Sprovesti rodnu analizu o tome kako predložena nova politika (na primer, o industrijskom otpadu, o vodi, upravljanju otpadom, ublažavanje klimatskih promena i adaptacija itd) može različito uticati na žene i muškarce. Uvek razmatrati predloge zakona, politike i akcione planove kako bi se osigurala rodna perspektiva. Ovaj zadatak treba uraditi službenik za ravnopravnost polova (SRP) i ne uključuje dodatne troškove za Ministarstvo.
- Preduzeti korake da bi se osiguralo da žene i muškarci učestvuju u javnim konsultacijama o zakonima, politikama i kapitalnim investicijama, u cilju rešavanja prioriteta i interesa i žena i muškaraca. Povećati učešće žena u javnim konsultacijama, podsticanjem opština da organizuju konsultacije u vreme i na mestima gde i muškarci i žene mogu prisustvovati i osigurati da su žene obaveštene putem saradnje sa lokalnim organizacijama kojima rukovode žene.
- Razmotriti javne komunikacione materijale iz rodne perspektive kako bi se osiguralo da se vizuelni efekti i apelacione poruke dobro prenesu ženama i muškarcima.
- Koristiti afirmativne akcije kada postoje otvorena radna mesta za aktivno regrutovanje ili promovisanje stručnih lica iz manje zastupljenog pola (obično žene), kako bi bilo veće ravnoteže u zastupljenosti žena i muškaraca na svim nivoima odlučivanja. Ovo će doprineti jednakim troškovima na žene i muškarce u pogledu ekonomske kategorije plata i dnevnica. Trenutno, žene su nedovoljno zastupljene, čineći 37,8% zaposlenih u MŽSPP i primaju 38,5% rashoda iz kategorije troškova za plate i dnevnice. Žene imaju samo 22% odlučnih pozicija, primajući 29% izdataka od najvišeg nivoa plata.
- Stvoriti jednostavnu bazu podataka i koristiti je za redovnu analizu rodno razdvojenih podataka o zvaničnicima koji su učestvovali u službenim putovanjima. To se može koristiti kao osnov za bolje planiranje radi uspostavljanja ravnoteže u budućim troškovima između žena i muškaraca, a i da bi se različite perspektive predstavile u zvaničnim skupovima u inostranstvu. Kao referentna tačka, u 2015. godini, 36,9% osoba na službenim putovanjima su bile žene i one su primile 29,1% od ukupnog iznosa potrošenog na naknadu za putne troškove.

Izveštaj sadrži dalje konkretne preporuke za neke departmane, odeljenja i agencije.

Uvod

Rodno odgovorno budžetiranje (ROB) je važno sredstvo koje se koristi za smanjenje nivoa rodni nejednakosti. To je strategija putem koje je rodna perspektiva uključena tokom čitavog ciklusa planiranja, implementacije, praćenja i evaluacije državnih budžeta i drugih fiskalnih politika. Muškarci i žene, devojčice i dečaci imaju različite ekonomske, socijalne, obrazovne i zdravstvene potrebe i prioritete. Država i njene budžetske organizacije moraju da obezbede da: 1) žene i muškarci imaju koristi od troškova i usluga, i da 2) oni identifikuju i reše ženske i muške specifične i potencijalno različite potrebe i prioritete u svom radu.

Od 2015. godine, ROB je zakonska obaveza za sve javne institucije u Republici Kosovo¹. Zakon o ravnopravnosti polova definiše ROB kao:

[...] Implementacija rodne ravnopravnosti u budžetskom procesu. To znači budžetska procena u pogledu pola, u slučajevima kada je rodno pitanje uzeto u obzir na svim nivoima budžetskog procesa, prihoda i troškova sa ciljem promovisanja jednakosti žena i muškaraca.²

Ministarstvo finansija je takođe ohrabrilu budžetske organizacije da koriste ROB u svojim budžetskim dokumentima i procesima planiranja budžeta od 2014. godine. Ovaj podsticaj je postao jači u 2016. i 2017. godini. Ministarstvo finansija je obezbedilo tabele koje sva ministarstva treba da popune kao deo svojih budžeta 2017.³

Zajedno sa Ministarstvom trgovine i industrije (MTI), Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja (MŽSPP) je treće ministarstvo koje je Mreža Žena Kosova (MŽK) podržala ka institucionalizaciji ROB. To uključuje podršku Ministarstvu u sprovođenju ove rodne analize kao osnov za svoj budžet 2017. MŽK je pružila tehničku podršku MTI i MŽSPP, zahvaljujući finansijskoj podršci USAID partnerstvo za razvoj.

Ovaj izveštaj sumira nalaze rodne analize sprovedene sa MŽSPP, sa fokusom na departmane i odeljenja koji su dali dovoljno podataka za takvu analizu.⁴ Naime, svi brojevi su zaokruženi najbližem evru radi prezentacije. Ispitivanje prethodnih kretanja u rashodima mogu biti važni za identifikaciju potencijalnih nejednakosti, koji se onda mogu rešiti odgovarajućim planiranjem budućih troškova. Stoga, svaki deo ovog izveštaja ispituje predložen i potrošen budžet iz prethodnih godina u cilju projekcije za 2017. i dalje. Zatim, svaki deo se zaključuje preporukama za ciljeve i aktivnosti kojima departman ili agencija može da teži, što se može odraziti u njihovom budžetu 2017 i programskom planiranju.

Zašto MŽSPP?

Zajedno sa MTI, MŽSPP je četvrto Ministarstvo koje sprovodi rodnu analizu i radi ka institucionalizaciji ROB uz podršku MŽK. MŽSPP je izabrano iz mnogo razloga. Prvo i najvažnije, unutrašnje i spoljašnje politike MŽSPP utiču na živote mnogih žena, muškaraca, devojčica i dečaka iz različitih sredina. Samo analizom kako prostorno planiranje i vođenje politika zaštite životne sredine može da utiče na žene i muškarce različito se mogu razviti pravila koja bolje ispunjavaju potencijalno različite potrebe žena i muškaraca.

Drugi razlog za sprovođenje rodne analize MŽSPP je činjenica da kao zemlja posle sukoba, Kosovo se bavi određenim pitanjima vezanim za prostorno planiranje i životnu sredinu. Posle rata,

¹ Zakon o ravnopravnosti polova, čl. 5.1.5., navodi se da su državne institucije dužne da uključe rodno odgovorno budžetiranje u svim oblastima, kao neophodnim sredstvom za obezbeđenje poštovanja principa ravnopravnosti u prikupljanju, distribuciju i određivanju izvora.

² Skupština Republike Kosovo, Zakon br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova, 2015, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-020%20a.pdf>, član 3.1.17.

³ Republika Kosovo, Ministarstvo finansija, budžetski cirkular 2017/01, na: <https://kk.rks-gov.net/kline/getattachment/26277141-8e00-4daa-90a6-9880a7f8a0f3/Qarkorja-Buxhetore-2017.aspx>.

⁴ Imajte na umu da u tabelama koje se odnose na budžet različitih departmana, odeljenja i agencija, kolone u vezi sa ekonomskim kategorijama za koje dato telo nema nikakav budžet nisu uključene u tabelama predstavljenim u ovom izveštaju.

Kosovo se suočilo sa brзом urbanizacijom zbog unutrašnje migracije iz ruralnih u urbana područja. To je doprinelo nekontrolisanom širenju gradova,⁵ što je rezultiralo smanjenjem korišćenja poljoprivrednog zemljišta, lošom infrastrukturom, ograničenim socijalnim uslugama i ekološkim izazovima.⁶ Na primer, Kosovo je u opasnosti od čestih poplava, mnogo snežnih padavina, suše i drugih meteoroloških nepogoda.⁷ Kosovo se, takođe, suočava redovnim meteorološkim i hidrološkim sušama, što utiče na poljoprivrednu proizvodnju u regionima koji nemaju navodnjavanje. Nestašica vode utiče uglavnom na niže delove zemlje.⁸

Pitanja zaštite životne sredine utiču na dobrobiti žena i muškaraca. Svaka politika ili projekat koji se bavi ljudima nije rodno neutralna. „Rodno neutralne“ politike ili projekti pretpostavljaju da žene i muškarci imaju iste prioritete, potrebe, očekivanja i mogućnosti. Rodno neutralne politike i projekti pokreću rizik od jačanja postojećih rodno zasnovanih diskriminacija ili odgovaraju samo na prioritete muškaraca, posebno u društvima kao što je Kosovo, gde se odlučivanje pretežno obavlja od strane muškaraca. U cilju stvaranja politika ili sprovođenja projekata upravljanja životnom sredinom koji su osetljivi po pitanju rodne perspektive, pitanja kao što su da li se iskustvo žena i muškaraca uzima u obzir kada se radi o različitim načinima korišćenja i upravljanja prirodnim resursima se uzimaju u obzir. Ili da li odgovaraju strategije reagovanja, vezano sa rizicima, kao što su otrovne hemikalije, na različite uticaje koje mogu da imaju na žene i muškarce?

Slično tome, u idealnoj situaciji, prostorno planiranje treba da obezbedi sigurno i održivo okruženje za sve. Ono bi trebalo da uključi razumevanje i reagovanje na to kako različiti ljudi koriste, doživljavaju i misle o javnom prostoru.⁹ Uvođenjem politika prostornog planiranja radi prepoznavanja razlike i sličnosti između žena i muškaraca, u skladu sa njihovim različitim ulogama i potreba u društvu, država može da smanji potencijalne nejednakosti.

O Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja

MŽSPP je odgovorno za projektovanje, podršku i nadgledanje sprovođenja politika zaštite životne sredine. Njegove odgovornosti i nadležnosti uključuju, između ostalog:

- Učestvovanje u izradi strateških dokumenata zaštite životne sredine i da uspostavi norme i standarde u ovoj oblasti u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima;
- Podsticaj u učešću zajednice u aktivnostima zaštite životne sredine, da razvije kampanje i druge reklamne projekte za podizanje svesti javnosti i poveća usaglašenost sa standardima zaštite životne sredine, kao i da podrži povećanje ekološkog obrazovanja da neguje znanje i stručnost u odnosu na zaštitu životne sredine;
- Nadzor i procenu stanja životne sredine, naročito u smislu industrijske i ekonomske aktivnosti i javnih službi, jer su dužni da zaštite životnu sredinu; da razviju politike koje se odnose na upravljanje vodnim resursima; kao i da podrži razvoj čistih tehnologija, implementaciju i transfer;

⁵ *Ec ma Ndryshe* i Pro-planiranje Izazovi prostornog planiranja i upravljanja u opštinama; uloga civilnog društva u njihovom rešavanju, Priština, 2016, str. 5 na:

http://www.ecmandryshe.org/repository/docs/160530170335_EC_PRO_Analiza_SHQ.pdf.

⁶ Isto.

⁷ Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), *Kosovo Disaster Risk Reduction Initiative (Inicijativa Kosova za smanjenje rizika od katastrofe)*, 2016, str. 4, na:

<http://www.undp.org/content/dam/kosovo/docs/KDRR/2013.05.28%20KDRRI%20Prodoc%20SIGNED.pdf>.

⁸ Isto, str. 5.

⁹ Oxfam, *Gender and Spatial Planning: RTP1 good practice note 7* (Rod i prostorno planiranje: RTP1 dobra praksa napomena 7), London: 2007, str. 4.

- Osiguravanje uključivanja prostornog plana širom zemlje u državnoj politici i programima, praćenje njegovog sprovođenja od strane nadležnih organa i izradi zakona iz oblasti zaštite životne sredine.¹⁰

U sprovođenju svojih odgovornosti, MŽSPP je stvorilo strateške ciljeve i akcioni plan za biodiverzitet, koji ima četiri strateška cilja:

- **Strateški cilj 1:** Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira u skladu sa standardima EU i njegova efikasna primena.
- **Strateški cilj 2:** Očuvanje, zaštita i poboljšanje državnog/ stanja biljaka i životinja, prirodnih prebivališta i pejzaža u prirodnoj ravnoteži.
- **Strateški cilj 3:** Obezbeđivanje jedinstvene zaštite prirode putem saradnje sa drugim sektorima, održivo korišćenje biodiverziteta i jednaku raspodelu profita.
- **Strateški cilj 4:** Podizanje javne svesti i promocija efikasnog obrazovanja o biodiverzitetu.¹¹

MŽSPP je kreiralo i plan Republike Kosova o upravljanju otpadom (PRKUO), koji ima tri glavna cilja koji odgovaraju sledećim principima:

- Plan i podrška u cilju jačanja sistema upravljanja otpadom;
- Programi finansiranja u oblastima koje su problematične za nastajanje otpada, i
- Preduzimanje akcija za unapređenje informisanja i podizanja svesti javnosti vezano sa upravljanjem otpada.¹²

Kada su ovi ciljevi izraženi, nijedna rodna analiza nije sprovedena da proceni u kojoj su meri ova pitanja i planirane aktivnosti mogle različito da utiču na žene i muškarce. Rodne analize mogu da pomognu da se identifikuju potencijalno različite potrebe žena i muškaraca i kako da se reše ove potrebe u pogledu zaštite životne sredine, biodiverziteta i upravljanja otpadom. Takve analize mogu, takođe da pruže informacije o načinima za boljim uključivanjem različitih žena i muškaraca u pokušajima da se zaštiti životna sredina na Kosovu.

MSPP ima i Okvirnu strategiju za klimatske promjene, u kojem se pominje da žene mogu imati potencijalno jedinstvene potrebe vezane za klimatske promene koje treba adresirati¹³.

Ukupan budžet

Tabela 1 sadrži ukupan budžet za MŽSPP za 2014-2019. godinu¹⁴. Generalno, MŽSPP je predvidelo povećanje svog budžeta za 2017. godinu. Međutim, ono je predvidelo smanjenje u ekonomskoj kategoriji plata i dnevnica.

¹⁰ Vlada Kosova, Uredba br. 02/2012 o oblasti administrativne odgovornosti Kancelarije premijera i ministarstva, 2011, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Rregullorja_02-2011-e_miratar nga_Qeveria-finale.pdf, Aneks 13.

¹¹ MŽSPP, *Strategija i Akcioni Plan za Biodiverzitet 2011-2020*, Priština, str. 12, na: http://mmp-h-rks.org/repository/docs/SAPB_2011-20_Serbokroatisht_23493.pdf

¹² MŽSPP, *Plan Republike Kosova za upravljanje otpadom 2013-2017*, Priština: 2013, str. 7, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/PLAN_REPUBLIKE_KOSOVA_ZA_UPRAVLJANJE_OTPADOM_2013-2017.pdf.

¹³ Preispitivanje cele Strategije iz rodne perspektive je bilo van fokusa ove analize. Dodatne informacije dostupne na: Republika Kosovo, Vlada, MSPP, Okvirna Strategija za Klimatske Promjene (CCFS) za Kosovo", Priština: Republika Kosovo, 2014, na: http://mmp-h-rks.org/repository/docs/Strategija za Klimatske Promene 2014_2024_525185.pdf

¹⁴ U tabeli, 2014 budžetirani podaci su iz Zakona o budžetu 2014. godine. Ostali podaci su iz prvog nacrtu budžeta za 2017. godinu i iz izveštaja o rashodima za 2014, 2015 i 2016. godinu, koje je obezbedio šef Odeljenja za finansije i budžet u MŽSPP. Budžetirane kapitalne investicije su iz Zakona o budžetu 2014, 2015, i 2016. U ovoj tabeli, rashodi MŽSPP obuhvataju donacije i kredite za celo Ministarstvo. Donacije iznose oko € 519.960 u 2014. godini, € 588.676 u 2015. godini, i € 67.984 u 2016. godini. Krediti iznose oko 510.391 € u 2014. godini, € 1.756.619 u 2015., i € 40.353 u 2016. godini.

Godina		Zapo sleni	Ukupan budžet	Plate i dnevnice	Robe i usluge	Komunalni i troškovi	Subvencije i transferi	Kapitalne investicije
2014	Budžetirano	293	€47,785,026	€1,442,857	€1,287,008	€97,906		€44,957,255
	Potrošeno		€44,967,148	€1,613,389	€1,610,134	€45,763		€41,697,861
	% korišćenog budžeta		94%	112%	125%	47%		93%
2015	Budžetirano	293	€38,353,185	€1,834,195	€1,223,957	€83,220		€35,211,813
	Potrošeno		€38,126,646	€1,817,788	€1,510,531	€41,701		€34,756,626
	% korišćenog budžeta		99%	99%	123%	50%		99%
2016	Budžetirano	335	€39,173,728	€2,138,187	€1,118,081	€83,220	€190,000	€35,644,240
	Potrošeno (jan. do jar.)	301 ¹⁵	€7,975,979	€499,014	€260,221	€6,637		€7,210,107
	% korišćenog budžeta		20%	23%	23%	8%	0%	20%
2017	Traženo	335	€3,247,122	€2,045,821	€1,118,081	€83,220		
2018	Projektovan	335	€3,256,453	€2,055,152	€1,118,081	€83,220		
2019	Projektovan	335	€3,256,453	€2,055,152	€1,118,081	€83,220		

Plate i dnevnice u MŽSPP

U skladu sa novim Zakonom o ravnopravnosti polova, žene i muškarci moraju biti jednako zastupljeni u svim organima za odlučivanje u svim javnim institucijama (definirano kao 50% svakog pola).¹⁶ Tabela 2 pokazuje zaposlene MŽSPP koji rade u centralnoj administraciji, razdvojeni po polu i visini zarade. U tabeli se može videti nedovoljna zastupljenost žena u MŽSPP na svim nivoima, posebno na najvišem nivou plate, gde žene čine samo 20% svih zaposlenih. Ukupno, žene čine 37,8% svih zaposlenih u MŽSPP. Delimično, kao rezultat nedovoljne zastupljenosti žena u pozicijama odlučivanja, žene su mnogo manje imale koristi od muškaraca u ekonomskoj kategoriji plata i dnevnica, primajući 38,5% od troškova iz ove ekonomske kategorije u 2016. godine.

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih na svakom nivou plate	# i % muškaraca	Iznos potrošen na muškarce	# i % žene	Iznos potrošen na žene	Ukupan potrošen iznos
201-400	72	56 (78%)	€18,325 (76%)	16 (22%)	€5,771 (24%)	€24,096
401-600	154	81 (53%)	€39,056 (54%)	73 (47%)	€33,810 (46%)	€72,865
600+	18	14 (78%)	€6,740 (71%)	4 (22%)	€2,740 (29%)	€9,481
Ukupno	244¹⁸	151 (62%)	€64,121 (60%)	93 (38%)	€42,321 (40%)	€106,442

Prema tome, MŽSPP trenutno zaostaje u ostvarivanju svojih zakonskih obaveza za obezbeđivanje ravnopravne zastupljenosti žena i muškaraca na svim nivoima odlučivanja u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.

# službenika			Potrošen iznos		
Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno
48 (37%)	82 (63%)	130	€28,151 (29%)	€68,596 (71%)	€96,747

¹⁵ Ovo uključuje zaposlene u Katastarskoj agenciji.

¹⁶ Skupština Republike Kosovo, Zakon br. 05/L-020, član 6.8.

¹⁷ MŽSPP obezbedilo MŽK, 8. avgusta 2016. godine

¹⁸ Naime, ovo ne uključuje zaposlene u Katastarskoj agenciji.

Tabela 3 prikazuje broj zvaničnika MŽSPP koji su putovali van Kosova u 2015. godini, razdvojeno prema polu. Zvaničnici koji su uključeni u međunarodnim putovanjima kvalifikuju se za dnevnicu u određenoj stopi. Ova sredstva dolaze iz ekonomske kategorije roba i usluga.¹⁹ Od 130 službenika koji su učestvovali u zvaničnim posetama u 2015. godini, 63,1% je muškaraca i 36,9% žena. Prema tome, muškarci su više učestvovali u zvaničnim posetama nego žene. Ukupno, 96.747 € je potrošeno na dnevnicu u 2015. godini. Žene su dobile 29,1% od te sume, a muškarci 70,9%.²⁰ U 2015. godini, ukupno 1.510.531 € je potrošeno na robu i usluge (vidi tabelu 1). Što znači da su žene dobile 1,9% od tih sredstava za dnevnicu, a muškarci 4,5% za istu svrhu.²¹

Pored toga, MŽK je razdvojila ove podatke prema mestu na kojima su zvaničnici putovali. Tabela 4 prikazuje broj poseta žena i muškaraca; neki individualni zvaničnici su učestvovali u više poseta. Veći procenat muškaraca je učestvovao u zvaničnim regionalnim (67%) i međunarodnim posetama (70%) nego žena. Dnevnicu za međunarodne posete su veće nego za regionalne posete, što može objasniti zašto su muškarci dobili veći procenat dnevnica u odnosu na žene (vidi tabelu 3).

Regionalna			Međunarodna		
Žene	Muškarci	Ukupno	Žene	Muškarci	Ukupno
86 (33%)	171 (67%)	257	54 (30%)	124 (70%)	178

Kapitalne investicije

Tabela 5 ilustruje projekte kapitalnih investicija koje je MŽSPP planiralo za 2017-2019. godinu. Ove kapitalne investicije, ko-finansirane sa opštinama, su pokrenute od strane opština. Opštine su poslale zahteve za kapitalne investicione projekte Ministarstvu, koje je podnelo ove zahteve Vladi pre nego što Ministarstvo finansija izradi zakon o budžetu. Opštine su obavezne da održe javne konsultacije pre izbora kapitalnih investicionih projekata. Međutim, planirane investicije navedene u tabeli 5 nisu prethodile nikakvim javnim konsultacijama.²² Većina projekata je i dalje u toku i započeti su prethodnih godina. Samo su dva nova kapitalna investiciona projekta planirana za 2017. godinu: biljke, životinje, projekat inventara prirodnih staništa i projekat otpadnih voda fabrike u Peći.

Departman/ Agencija	Naziv projekta	2017 ukupno	2018 Projektovano	2019 Projektovano	2017-2019 ukupno
Departman za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje	Izgradnja i renoviranje kuća za vraćene osobe	€713,500	€1,000,000	€1,000,000	€2,713,500
	Spomen-obeležje "Baza e Parë e Ushtrisë Çlirimtare të Kosovës (OVK)" Ladrovci, Podujevo	€214,000	€0	€0	€214,000
	Stvaranje baze podataka za upravljanje zahtevima za stanovanje	€20,000	€20,000	€20,000	€60,000
	Plan uređenja i izgradnja posebno zaštićenog područja otpora	€30,000	€30,000	€30,000	€90,000
	Izgradnja spomen-obeležja "Agim Zhitia", Lluga, Podujevo	€200,000	€157,759	€0	€357,759
Odeljenje za zaštitu životne	Biljke, životinje, inventar prirodnih staništa	€240,000	€0	€0	€240,000

¹⁹ Prepiska preko e-majla MŽK sa šefom Odeljenja za finansije, 14. septembra 2016. godine

²⁰ Obračunato od strane MŽK sa podacima koje je obezbedilo MŽSPP uključujući imena i iznos potrošen za svakog službenika.

²¹ Obračunato od strane MŽK.

²² E-mejl prepiska MŽK sa Odeljenjem za budžet i finansije u MŽSPP, 14. septembra 2016. godine

sredine	Planiranje zelenih površina u Llukë groblju	€300,000	€300,000	€300,000	€900,000
	Izgradnja objekta za privremeno skladištenje opasnog otpada	€200,000	€800,000	€1,000,000	€2,000,000
	Izgradnja opštinskog magacina u regionu Peći	€200,000	€1,000,000	€0	€1,200,000
	Čišćenje reke Lepenac od otpada	€83,000	€0	€0	€83,000
	Izgradnja magacina od čvrstog materijala u Prištini	€500,000	€1,000,000	€0	€1,500,000
Departman za vode	Fabrika otpadne vode u Peći	€3,800,000	€0	€0	€3,800,000
	Uređenje korita reke Bistrica, Peć	€200,000	€0	€0	€200,000
	Projekat vodosnabdevanja u Glogovcu	€29,187	€0	€0	€29,187
	Akumulacija vode/jezero u reci Ibar-Mitrovica	€1,000,000	€337,182	€0	€1,337,182
	Uređenje korita Toplluha u Suvoj Reci	€100,000	€100,000	€0	€200,000
	Uređenje Dubonë-Dobrushë-Kashicë-Saradran, Istog kanal navodnavanja	€54,156	€0	€0	€54,156
	Kanalizacija u selu Raushiq	€100,000	€0	€0	€100,000
	Sistem otpadnih voda i projekat uređenja infrastrukture reke Bistrica u Prizrenu	€1,400,000	€0	€0	€1,400,000
	Izgradnja kanalizacije u Dečanima	€160,000	€0	€0	€160,000
	Uređenje korita Lepenca u Kačaniku	€188,345	€0	€0	€188,345
	Rehabilitacija vodovoda i izgradnja kapaciteta vode u 9 sela u Kačaniku	€500,000	€169,160	€0	€669,160
	Uređenje korita Krena u Đakovici	€200,000	€20,000	€0	€220,000
	Izgradnja kanalizacije u selu Runik, Srbica	€200,000	€0	€0	€200,000
	Uređenje korita Drenica u Srbici	€300,000	€300,000	€300,000	€900,000
Departman za eksproprijaciju	Eksproprijacija	€24,997,354	€36,828,229	€51,797,330	€113,622,913
Selo Hade	Selo Hade	€100,000	€150,000	€50,000	€300,000
Kosovska agencija za zaštitu životne sredine (KAZŽS)	Održavanje mreža stanica nadgledanja vazduha	€100,000	€100,000	€100,000	€300,000
	Održavanje hidrometrijskih stanica Kosova pondima	€20,000	€20,000	€20,000	€60,000
	Snabdevanje laboratorijskim materijalom laboratorije hidrometeorološkog zavoda	€20,000	€20,000	€20,000	€60,000
	Unapređenje postojeće meteorološke mreže i njene automatizacije	€40,000	€20,000	€20,000	€80,000
	Kupovina pokretnog materijala (terenske motore) za potrebe čuvara parkova	€20,000	€0	€0	€20,000
	Obeležavanje i digitalizacija zaštićenih prirodnih područja	€10,000	€0	€0	€10,000

	Očuvanje i razvoj održivosti Nacionalnog parka Bjeshkët e Nemuna	€30,000	€40,000	€40,000	€110,000
	Kupovina i instaliranje centralnog softvera i analizatora za mreže stanica	€40,000	€20,000	€20,000	€80,000
	Funkcionisanje bifurkacije reke Nerodimë	€10,000	€0	€0	€10,000
	Kupovina vozila KEPA	€0	€60,000	€0	€60,000
Katastarska agencija Kosova (KAK)	Gravimetrijske relativne veličine	€60,000	€60,000	€60,000	€180,000
	Proširenje baze podataka (Hardware + Software)	€100,000	€150,000	€150,000	€400,000
	Vazdušno fotografisanje	€50,000	€250,000	€0	€300,000
	Obnova katastarskih informacija (OKK sa manjinama većinama)	€300,000	€200,000	€200,000	€700,000
	Produženje interneta KCA sa novim modulima	€5,000	€5,000	€5,000	€15,000
	Skeniranje arhiviranih dokumenata	€100,000	€100,000	€200,000	€400,000
	Održavanje sistema za katastarske informacije zemljišta na Kosovu	€167,000	€167,000	€167,000	€501,000
	Zgrade katastra (opštinske katastarske kancelarije – OKK sa manjinskom većinom)	€100,000	€75,000	€0	€175,000
	Razvijanje katastarskog informacionog sistema zemljišta na Kosovu	€250,000	€0	€0	€250,000
	Geo – Portalni razvoj	€25,000	€0	€0	€25,000
Ukupno		€37,476,542	€43,499,330	€55,499,330	€136,475,201

Preporučeni ciljevi

1. Poboljšati stepen do koga se polovi, uključujući različite potrebe i interese različitih žena i muškaraca, ogledaju u politici zaštite životne sredine i urbanističkog planiranja.
2. Tokom otvaranja novih radnih mesta, postepeno povećati procenat žena koje rade u MŽSPP sa 37,8% u 2016. godini, uključujući na povećanje bria na odlučnim pozicijama, čime se postižu jednaki troškovi na žene i muškarce.
3. Poboljšanje prikupljanja podataka u vezi sa službenim putovanjima i dnevnicama.
4. Postepeno svake godine povećati troškove za dnevnice za žene sa 29.1% u 2015. godini.

Preporučene aktivnosti

1. Sprovesti rodnu analizu kao osnov za buduće strategije i akcione planove koji se odnose na nadležnosti MŽSPP, uključujući službenika za ravnopravnost polova (SRP) i druge vanjske stručnjake za polove u procesu izrade. Ako se sprovodi od strane SRP i članova radne grupe, neće biti dodatnih troškova po Odeljenje. Za posebna pitanja koja zahtevaju dalja istraživanja i informacije, Odeljenje može da izdvoji dodatna sredstva za ugovaranje rodne ekspertize.
2. Razmotriti predlog politika i akcione planove kako bi se osiguralo da su rodovi uključeni u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Ovaj zadatak treba da bude završen za svaku politiku i akcioni plan od strane SRP i ne predstavlja dodatni trošak za Ministarstvo.
3. U sprovođenju postojećih politika, nastojati da se uključi rodna perspektiva tokom faze implementacije, praćenja i evaluacije. U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, ovo bi trebalo da bude deo redovnih odgovornosti svih službenika i nije dodatan trošak za Ministarstvo.
4. Član 5. Zakona o ravnopravnosti polova zahteva od javnih institucija da koriste afirmativne akcije u cilju rešavanja postojećih rodni nejednakosti. U skladu sa ovim članom, MŽSPP može i treba da

koristi afirmativne mere prilikom zapošljavanja novih lica kada postoje slobodna radna mesta. Takve afirmativne mere, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, ne predstavljaju diskriminaciju i koriste se samo privremeno dok se rodne nejednakosti ne reše. Ovo neće uključiti dodatne troškove za Ministarstvo i biće u skladu sa njegovim zakonskim obavezama u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.

5. Stvoriti bazu podataka, održavati je i koristiti je redovno radi analize rodno razdvojenih podataka o službenicima koji su učestvovali u službenim putovanjima. Održavanje rodno-senzitivne statistike je zakonska obaveza u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.²³ Ovo može biti redovan zadatak postojećeg radnika (npr, SRP u saradnji sa Odeljenjem za finansije), jer zahteva malo vremena da se odmah pristupi, pošto MŽSPP vrši plaćanje dnevnica. To ne zahteva dodatne troškove.
6. Ohrabriti sve departmane i odeljenja kako bi se osigurala rodna ravnoteža u vezi sa službenim putovanjima, ka više izbalansiranim rashodima na dnevnicu za žene i muškarce. Ovo ne zahteva dodatna sredstva, već bolju alokaciju resursa kao što je predviđeno Zakonom o ravnopravnosti polova.

Centralna administracija

Budžetna linija Centralne administracije uključuje budžete za Odeljenje za budžet i finansije i kancelariju ministra. Predviđeno je da se budžet blago smanji u 2017. godini, posebno u vezi sa platama i dnevnicama. Međutim, očekuje se da će broj zaposlenih ostati isti.

Sve u svemu, 68 ljudi radi u ovom Departmanu i u njegovim odeljenjima. Generalno, žene (44%) i muškarci (56%) imaju prilično uravnoteženu zastupljenost u okviru departmana. Žene dobijaju oko 45% rashoda, a muškarci 56%. Osim toga, jednak udeo žena i muškaraca rade na najvišem nivou plata, iako muškarci dobijaju nešto više od troškova na ovom nivou (58%). U rasponu plate srednjeg nivoa, žene čine 58% zaposlenih i primaju 57% od troškova. Na najnižem nivou plata, muškarci brojčano značajno nadmašuju žene, tako što čine 79% zaposlenih i primaju 78% od troškova.

Nivo plata	Ukupno broj zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	24	19 (79%)	€77,388 (78%)	5 (21%)	€22,039 (22%)	€99,428
401-600	38	16 (42%)	€93,040 (43%)	22 (58%)	€123,150 (57%)	€216,190
600+	6	3 (50%)	€35,100 (58%)	3 (50%)	€25,533 (42%)	€60,633
Ukupno	68	38 (56%)	€205,529 (55%)	30 (44%)	€170,722 (45%)	€376,250

Odeljenje za ljudske resurse

Odeljenje za ljudske resurse koordinira planiranje ljudskih resursa i upravlja zapošljavanjem osoblja. Ono je odgovorno za sprovođenje procedure za zapošljavanje, procedure za izbor, preradu žalbi, zahteva za odmore, ocenu učinka i razvoj planova obuke za osoblje.²⁵ Imajući u vidu svoj mandat, ovo Odeljenje treba da podrži i druge departmane i odeljenja radi efikasne primene afirmativnih mera koje su predviđene Zakonom o ravnopravnosti polova prilikom zapošljavanja i promocije.

²³ Skupština Republike Kosovo, Zakon o ravnopravnosti polova, 05/L-020, član 5.1.8.

²⁴ Podaci o mesečnim platama obezbeđeni od strane osoblja. Obračun godišnjih plata i zaokruženje brojeva izvršila MŽK.

²⁵ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 34

Odeljenje za budžet i finansije

Odeljenje za budžet i finansije je odgovorno za pripremu predlog budžeta i koordinaciju budžetskog procesa za sve administrativne strukture Ministarstva. Odeljenje osigurava da troškovi budu u skladu sa budžetskim pravilima i procedurama. Odeljenje prati i izveštava o izvršenju budžeta.²⁶

Odeljenje ima važnu ulogu u podršci Ministarstva u sprovođenju svojih obaveza u vezi sa ROB, kao što je navedeno u Zakonu o ravnopravnosti polova. To uključuje garanciju da svi departmani i odeljenja u Ministarstvu dostave podatke razdvojene po polu i koriste ih kao osnov za planiranje svojih godišnjih budžeta, uključujući identifikaciju rodno razdvojenih pokazatelja. Odeljenje, takođe, mora da obezbedi da se smernice iznete od strane Ministarstva finansija poštuju, uključujući u odnosu na ROB i uključivanje rodno razdvojenih podataka u budžetskim zahtevima.²⁷

Preporučeni ciljevi

1. Poboľšati ambijent za sprovođenje Zakona o ravnopravnosti polova postavljanjem politika i praksi za korišćenje afirmativnih akcija u zapošľavanju i promociji, ka obezbeđivanju rodne ravnoteže u okviru Ministarstva na svim nivoima odlučivanja.
2. Poboľšati sprovođenje rodno odgovornog budžetiranja, prema Zakonu o ravnopravnosti polova.

Preporučene aktivnosti

1. Nastaviti sa povećanjem procenta pola zaposlenih koji je manje zastupljen na svakom nivou plata na godišnjem nivou dok se zakonski uslov reprezentacije 50% na svim nivoima plata ne ispuni. Kada postoje slobodna radna mesta, to se može postići bez ikakvih troškova putem afirmativne akcije u postupku zapošľavanja, kao što je predviđeno Zakonom o ravnopravnosti polova.
2. Organizovati obuku i koordinirati trenera za osoblje MŽSPP prema polu stručnjaka u rodno odgovornom budžetiranju, tako da Ministarstvo može ispuniti svoje zakonske obaveze u skladu sa novim Zakonom o ravnopravnosti polova. Ovo garantuje da je obuka o rodno odgovornom budžetiranju uključena u uvodnoj obuci za nove radnike. Pošto postoje moduli obuke, to podrazumeva malo ili nimalo troškova za Ministarstvo.
3. Bliska saradnja sa SRP, drugim departmanima i odeljenjima, radi rodne integracije u okviru srednjoročnih rashoda i godišnjeg aneksa budžeta, uključujući i analizu stanja, ciljeva, aktivnosti i pokazatelje učinka. Ovo bi trebalo da se izvuče iz analize prethodnih kretanja, uključujući i rodno razdvojene podatke. To neće zahtevati dodatni trošak i biće deo ispunjenja zakonske odgovornosti Ministarstva u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.

Odeljenje za nabavke

Odeljenje za nabavke je obavezno da razvija procedure nabavke u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama Republike Kosova.²⁸ Ono je odgovorno za pripremu, koordinaciju i realizaciju godišnjeg plana Ministarstva u vezi sa javnim nabavkama. Ono mora da odluči o metodologiji tenderske nabavke i procedurama za ocenjivanje cena.²⁹ Budžet Odeljenja za nabavke je uključen u budžetu centralne administracije. Odeljenje nije pružilo podatke razdvojene po rodu, uprkos zahtevima.

Međunarodno, a i na Kosovu, neki koraci su preduzeti u pravcu integracije „socijalnih pitanja“ u procesima nabavke ili operacija. Kao pojam, „društveno odgovorne javne nabavke“, znači javne nabavke koje uzimaju u obzir socijalna pitanja, uključujući i unapređivanje rodne ravnopravnosti pod

²⁶ Isto, član 35.

²⁷ Ministarstvo finansija Republike Kosovo, budžetski cirkular 2016/02, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20150909113719743.pdf>.

²⁸ Republika Kosovo, MŽSPP, *Departman za nabavke*, na: <http://mmph-rks.org/sr/Odeljenje-za-nabavke>.

²⁹ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 39.

okriljem promovisanja mogućnosti zapošljavanja.³⁰ Ovaj oblik javne intervencije može da stimuliše integraciju određenih grupa i dalju rodnu ravnopravnost. U praksi, to znači da se smernice za nabavku mogu izraditi u cilju podsticanja ugovorenih kompanija ili zahtevati od njih da imaju veću rodnu ravnotežu u strukturi svojih zaposlenih. Jasni kriterijumi u pogledu procenta žena i muškaraca zaposlenih koji rade u ugovorenim kompanijama mogu da se postave.

Na Kosovu, Zakon br. 05/L-068 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-042 o javnim nabavkama Republike Kosovo, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-237 je dodao da „Ugovorni organ, može odrediti, između ostalog, specifične uslove u ugovoru koji dozvoljavaju da se uzmu u obzir socijalni objektiv i na alternativan način.”³¹ Među njima su “obaveza za sprovođenje, prilikom sprovođenja ugovora, mera koje su utvrđene ugovorom radi podsticanja rodne ravnopravnosti ili raznovrsnosti po drugim osnovima.”³² To znači da MŽSPP, kao ugovoreni organ, sada može zakonski da postavi afirmativne akcije ka podsticanju žena koje su vlasnice i / ili kompanije koje imaju više žena radnika da apliciraju; ili MŽSPP može da osigura da i žene i muškarci imaju koristi od novih radnih mesta putem projekata koje finansira vlada. Dok su opštine odgovorne za ugovaranje kompanija radi obavljanja novih kapitalnih investicionih projekata³³ u procesima javnih nabavki za koje je Ministarstvo odgovorno, postoji mogućnost da se jača ravnopravnost polova putem nabavke.

Odeljenje za odnose sa javnošću

Odeljenje za odnose sa javnošću predlaže, dizajnira i obezbeđuje primenu komunikacionih planova. Ono, takođe, organizuje konferencije za medije i priprema publikacije. Osim toga, ono koordinira zahteve za pristup javnim dokumentima.³⁴ Budžet ovog odeljenja je uključen u budžet centralne administracije. MŽK nije dobila podatke razdvojene po polu od ovog odeljenja. I pored toga, Odeljenje može uzeti u obzir rodnu perspektivu u nekoliko aspekata svog rada, kao što je preporučeno u nastavku.

Preporučeni ciljevi

1. Osigurati da je rodna perspektiva integrisana u komunikacionim planovima i terenskim promotivnim materijalima.
2. Podstaci ugovorene kompanije i poslovanja koje će izvršiti investicione projekte da zaposle jednak broj žena i muškaraca u skladu sa izmenjenim Zakonom o javnim nabavkama.

Preporučene aktivnosti

1. Uključiti rodno razdvojene podatke u komunikaciji sa novinarima. Osmisliti komunikacione planove i materijale, tako da ispunjavaju potencijalno različite interese, potrebe komunikacije i prioritete žena i muškaraca. Osigurati da ilustracije ne jačaju tradicionalne rodne uloge ili ne izostavljaju žene ili muškarce. Komunikacioni planovi mogu razmotriti najbolje načine da informacije stignu do žena i muškaraca, imajući u vidu njihove često različite načine, vremena i oblike komunikacije.
2. Uspostaviti afirmativne akcije u dokumentima nabavke ka podsticaju žena koje su vlasnice i / ili preduzeća koje imaju više žena radnika da apliciraju; osigurati da i žene i muškarci imaju koristi od novih radnih mesta putem projekata koje finansira vlada.

³⁰ Evropska komisija, *Buying Social: A Guide to Taking Account of Social Considerations in Public Procurement*, Luxembourg: 2010, str. 7., na: <http://www.bassetlaw.gov.uk/media/29130/BuyingSocial.pdf>.

³¹ Republika Kosovo, Zakon br. 05/L-068 o izmeni i dopuni Zakona br. 04/L-042 o javnim nabavkama Republike Kosovo, izmenjen i dopunjen Zakonom br. 04/L-237, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-068%20s.pdf>.

³² Isto, član 17.

³³ Intervju održan od strane MŽK sa šefom Departmana za finansije, 21. april 2016. godine

³⁴ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 38.

Pravni departman

Pravni departman pruža pravnu pomoć u razvoju zakonodavstva u vezi sa radom Ministarstva. On osigurava usklađivanje sa zakonodavstvom i osigurava usklađivanje zakonodavstva sa Evropskom unijom (*EU*) *acquis*, kao i drugim važećim zakonima na Kosovu.³⁵ Ovaj departman uključuje Odeljenje za projektovanje i harmonizaciju zakona,³⁶ Odeljenje za nadzor nad primenom zakona, pravnu pomoć i inter-institucionalnu saradnju u oblasti zakonodavstva.³⁷

Budžet pravnog departmana je uključen u budžet centralne administracije. Ovaj departman i njegova odeljenja nisu dostavili podatke razdvojene po rodu. Stoga, nije jasno da li oni sprovode rodnu analizu kao osnov predloga politika i / ili podržavaju sprovođenje Zakona o ravnopravnosti polova putem saveta i pravne podrške.

Preporučeni ciljevi

1. Osigurati da su svi zakoni i politike predložene od strane Ministarstva zasnovani na rodnoj analizi i integrisati rodnu perspektivu u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.

Preporučene aktivnosti

1. Uključiti pol u svim zakonima, propisima, strategijama, akcionim planovima, propisima i drugim aktima u skladu sa obavezama iz Zakona o ravnopravnosti polova. Sve politike trebaju uzeti u obzir potencijalno različite potrebe i interese žena i muškaraca, kao i kako nove politike ili zakon mogu različito uticati na žene i muškarce. Uključiti SRP u razmatranju svih novih zakonskih i podzakonskih akata, kao i u radnim grupama. Ovo može olakšati rodnu ravnopravnost bez dodatnih troškova za departman.
2. Osigurati da su postojeći i novi zakoni MŽSPP u potpunosti usklađeni sa međunarodnim zahtevima za rodnu ravnopravnost, uključujući u vezi sa pristupanjem EU. Nove i postojeće zakone treba uskladiti sa EU *acquis* rodnom ravnopravnosti i novim rodnim akcionim planom EU.³⁸ Ovo ne zahteva dodatne resurse, jer se sprovodi u okviru redovnih dužnosti odeljenja. Međutim, Departman može uzeti u obzir ugovaranje rodne ekspertize, po potrebi, da bi podržao ispunjavanje ovih obaveza.
3. Sprovoditi redovne rodne analize svih postojećih zakona, administrativnih uputstava, propisa i strategija. Osigurati da su oni u skladu sa zakonskim obavezama koje se odnose na rodnu ravnopravnost u skladu sa Ustavom i Zakonom o ravnopravnosti polova.

Departman za evropsku integraciju i koordinaciju politika

Departman za evropsku integraciju i koordinaciju politika pruža podršku u koordinaciji aktivnosti u vezi sa procesom evropskih integracija, uključujući usklađivanje zakonodavstva sa EU *acquis*. Departman podržava razmenu informacija u vezi sa procesom evropskih integracija vezano sa mandatom Ministarstva.³⁹ Ovaj departman uključuje Odeljenje za evropske integracije i Odeljenje za

³⁵ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 30.

³⁶ Odeljenje za projektovanje i harmonizaciju zakona podržava izradu novih zakona i osigurava saglasnost sa EU *acquis* i drugim važećim zakonima na Kosovu (Uredba GRK – br. 19/2013 o unutrašnjoj organizaciji i restrukturiranju radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član, član 31).

³⁷ Ovo odeljenje koordinira aktivnosti u vezi sa primenom zakona. Ono pruža pravnu pomoć, uključujući projektovanje predloženih odluka, sporazuma, memoranduma i ugovora (Isto, član 32).

³⁸ Evropska komisija, (*Akcionni plan za ravnopravnost polova*), *Gender Equality and Women's Empowerment: Transforming the Lives of Girls and Women through EU External Relations* (Ravnopravnosti polova i osnaživanje žena: Transformacija života devojčica i žena kroz EU za spoljne odnose) 2016-2020, Brisel: 2015, na:

https://ec.europa.eu/europeaid/sites/devco/files/staff-working-document-gender-2016-2020-20150922_en.pdf.

³⁹ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 27.

koordinaciju politika. Budžet Departman je uključen u budžet centralne administracije. MŽK nije dobila rodno razdvojene podatke od ovog departmana u vezi sa rashodima za plate i dnevnice ili drugim ekonomskim kategorijama, uprkos zahtevima.

U kontekstu pristupanja Kosova u EU, ovaj Departman, između ostalog, treba da preduzme korake ka unapređenju rodne ravnopravnosti. Na primer, cilj treće značajne oblasti novog rodno akcionog plana EU 2016-2020 glasi: „Žene imaju jednaka prava da učestvuju i utiču u procesima odlučivanja u klimatskim i ekološkim pitanjima”.⁴⁰ Vlada Kosova, uključujući i ovaj departman MŽSPP, treba ovo uzeti u obzir kad preduzima korake u implementacije ciljeva EU koji se odnose na ravnopravnost polova.

Odeljenje za evropske integracije i odeljenje za koordinaciju politika

Odeljenje za evropske integracije osigurava uključivanje politika EU u MŽSPP u skladu sa EU *acquis*. Ono podržava primenu kriterijuma Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) u MŽSPP. Ovo odeljenje je odgovorno za izradu akcionih planova i dokumenata za planiranje sektora (PDS) za Instrumente za prepristupnu pomoć (IPA). U skladu sa novim rodnim akcionim planom EU, svi dokumenti IPA moraju da odražavaju rodnu perspektivu, uključujući i rodno razdvojene podatke u indikatorima i ciljevima. Ovo se odnosi na delove dokumenata za zaštitu životne sredine, odnosno kako ekološka pitanja mogu različito uticati na žene i muškarce i kako se takva pitanja mogu rešiti. S obzirom da je okruženje unakrsna tema u svim IPA dokumentima, predlažemo da ovo odeljenje treba da razmotri i dokumente IPA svih nadležnih ministarstava kako bi se osiguralo da ispunjuju EU kriterijume koji se odnose na životnu sredinu.

Odeljenje za koordinaciju politika koordinira proces razvoja strateških dokumenata MŽSPP, uključujući proces planiranja budžeta. Ovo Odeljenje obezbeđuje i podatke i informacije za godišnji plan rada Ministarstva, osiguravajući da je u skladu sa okvirom srednjoročnih rashoda i drugim strateškim dokumentima. Ono prati i izveštava o sprovođenju plana Ministarstva za strateški razvoj.⁴¹

Preliminarni pregled nekih strategija i strateških planova MŽSPP pokazuje da oni nemaju dovoljno osetljivu rodnu perspektivu. Na primer, „Strategija Kosova za životnu sredinu (SKŽS) i Nacionalni ekološki akcioni plan (NEAP) 2011-2015“ nemaju rodno razdvojene ciljeve, aktivnosti i indikatore.⁴²

Preporučeni ciljevi

1. Poboľjšati rodnu perspektivu u okviru IPA PDS i akcionim dokumentima, uključujući delove IPA dokumenata drugih ministarstava životne sredine u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova i novim EU rodnim akcionim planom.
2. Osigurati da je rod uključen u svim strateškim dokumentima, uključujući novu ažiriranu verziju Strategije Kosova za životnu sredinu (SKŽS) i Nacionalni ekološki akcioni plan (NEAP) 2011-2015.

Preporučene aktivnosti

1. Sarađivati sa Kancelarijom EU na Kosovu, SRP, Ministarstvom za evropske integracije i lokalnim ekspertima radi uključivanja rodnih pitanja u IPA PDS i akcionim dokumentima. Pol ne treba pomenuti samo u odeljku „Multidisciplinarna pitanja“. Umesto toga, treba da bude uključen u čitavom dokumentu. To garantuje da su rodno podeljeni podaci uključeni u analizi situacije, logičkom okviru, indikatorima učinka i sekciji za životnu sredinu. Ovo je deo odgovornosti postojećih ljudskih resursa ovog Odeljenja u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, i stoga ne bi trebalo da zahteva nikakve dodatne resurse.

⁴⁰ Evropska komisija, Akcioni plan za ravnopravnost polova.

⁴¹ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 29.

⁴² Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja, *Strategija Kosova za životnu sredinu (SKŽS) i Nacionalni ekološki akcioni plan (NEAP) 2011-2015, Priština 2011*, u: [http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/REVISING_and_UPDATING_the_KOSOVO_ENVIRONMENTAL_STRATEGY_\(KES\).pdf](http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/REVISING_and_UPDATING_the_KOSOVO_ENVIRONMENTAL_STRATEGY_(KES).pdf).

2. Osigurati da sve politike i planovi sadrže rodnu perspektivu, uključivanjem SRP prilikom razmatranja; održavati i konsultacije sa stručnjacima za polove. Uključiti rodno razdvojene podatke u redovnom izveštavanju o Strateškom planu razvoja MŽSPP, kao i u novom SKŽS i NEAP 2011-2015 u skladu sa zahtevima Zakona o ravnopravnosti polova da se održavaju i prijavljuju rodno razdvojeni podaci.

Jedinica za ljudska prava

Jedinica za ljudska prava iznosi preporuke generalnom sekretaru i osoblju MŽSPP. Jedinica ocenjuje i primenu standarda za ljudska prava u MŽSPP i učestvuje u izradi zakona i politika u skladu sa ovim standardima.⁴³ U razmatranju nacrtu zakona i politika, Jedinica može da obezbedi da su prava žena kao ljudska prava osigurana u skladu sa CEDAW i da osigura da je rodna perspektiva uzeta u obzir kao relevantna. Jedinica za ljudska prava pada pod kancelarijom generalnog sekretara, ali ima svoju budžetsku liniju u 2016 budžet i prvi nacrt budžet za 2017. Budžet Jedinice je prilično dosledan u 2015. i 2016. godini, i ostaće sličan i u 2017-2018. godini.

Plate i dnevnice

Kao što Tabela 7 pokazuje, Jedinica broji dve žene kao članove osoblja. Zbog toga, žene primaju 100% rashoda u ovoj ekonomskoj kategoriji.

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupan potrošen iznos
201-400	1	0 (0%)	€0 (0%)	1 (50%)	€4,543 (100%)	€4,543
401-600	1	0 (0%)	€0 (0%)	1 (50%)	€6,645 (100%)	€6,645
Ukupno	2	0 (0%)	€0 (0%)	2 (100%)	€11,188 (100%)	€11,188

Preporučeni ciljevi

1. Osigurati da su ljudska prava i rodna perspektiva uzete u obzir prilikom izrade zakona i politika.
2. Povećati procenat muškaraca koji rade u ovoj Jedinici sa 0% na 50%, čime se balansiraju troškovi između žena i muškaraca kada se otvore nova slobodna radna mesta.

Preporučene aktivnosti

1. Pregledati nacrt zakone i politike sa rodne perspektive, štiteći prava svih polova.
2. Kada postoje slobodna radna mesta koristiti afirmativne akcije, kako bi se ohrabрили muškarci da apliciraju, i u postupku zapošljavanja.

Departman za zaštitu životne sredine

Departman za zaštitu životne sredine predlaže politike za zaštitu životne sredine i pruža podršku u pogledu korišćenja prirodnih resursa. Departman obavlja i upravne i stručne poslove u cilju postizanja članstva u Konvencijama, ugovorima, međunarodnim organizacijama i sporazumima.⁴⁴ Departman ima četiri odeljenja: Odeljenje za obrazovanje o životnoj sredini i podizanje svesti, Odeljenje za upravljanje industrijskim zagađenjem, otpadom i hemikalijama i Odeljenje za zaštitu prirode. Slede dodatne informacije za svako odeljenje.

⁴³ Vlada Kosova, MŽSPP, internet stranica, na: <http://mmph-rks.org/sq/Nj%C3%ABsia-p%C3%ABr-t%C3%AB-Drejtat-e-Njeriut>.

⁴⁴ Vlada Kosova, internet stranica MŽSPP, na: <http://mmph-rks.org/sq/Departamenti-per-Mbrojtjen-e-Mjedisit>.

Plate i dnevnice

Kao što Tabela 8 pokazuje, prilično jednak procenat žena (48%) i muškaraca (52%) radi u ovom departmanu. Osim toga, troškovi za plate i dnevnice na žene (46%) i muškarce (54%) su slični. S obzirom na broj osoblja na svakom nivou plate, Departman i njegova odeljenja održavaju i rodnu ravnotežu u najvećoj mogućoj meri na svakom nivou plata.

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	1	0 (0%)	€0 (0%)	1 (100%)	€3,856 (100%)	€3,856
401-600	25	13 (52%)	€75,873 (54%)	12 (48%)	€65,774 (46%)	€141,647
600+	1	1 (100%)	€7,353 (100%)	0 (0%)	€0 (0%)	€7,353
Ukupno	27	14 (52%)	€83,225 (54%)	13 (48%)	€69,631 (46%)	€152,856

Odeljenje za obrazovanje o životnoj sredini i podizanje svesti

Odeljenje za obrazovanje o životnoj sredini i podizanje svesti u saradnji sa drugim institucijama predlaže i obezbeđuje sprovođenje politike u vezi sa ekološkim obrazovanjem i podizanjem svesti. Odeljenje podržava događaje za podizanje svesti, analize i redovne izveštaje iz ove oblasti.⁴⁶

Tabela 9 pokazuje broj studenata koji su učestvovali na predavanju o podizanju svesti u organizaciji ovog Odeljenja u osnovnim školama u 2014. i 2015. godini. Rodno razdvojeni podaci nisu bili dostupni, iako bi se moglo pretpostaviti da se rodna ravnoteža ogleda u studentima u ciljanim učionicama.

Dok Odeljenje obavlja i druge terenske aktivnosti, nema dodatnih informacija u vezi sa ovim pokušajima i komunikacionim materijalima, uprkos zahtevima.

Odeljenje za upravljanje industrijskim zagađenjem

Odeljenje za upravljanje industrijskim zagađenjem predlaže politike koje se odnose na zaštitu od zagađenja izazvanog industrijom. Odeljenje prati i izveštava o pravima i obavezama u skladu sa međunarodnim sporazumima.⁴⁷ Odeljenje procenjuje projekte koji će biti realizovani u budućnosti i kako zagađenje može uticati na ljude. Odeljenje koristi analize sprovedene od strane Odeljenja za zaštitu životne sredine i KAZŽS-a kako bi identifikovalo politike i strategije koje se odnose na kvalitet vazduha, životnu sredinu i vodu.⁴⁸

Tokom procesa izrade strategija i drugih izveštaja, Odeljenje istorijski nije izvršilo rodnu analizu o tome kako zagađena područja mogu različito uticati na žene i muškarce.

Opština	# studenata	
	2014	2015
Kosovska Mitrovica	117	610
Kosovska Kamenica	135	0
Vitina	125	0
Gnjilane	119	500
Elez Han	103	0
Mališevo	54	130
Vučitrn	122	93
Orahovac	71	0
Klina	104	0
Suva Reka	101	0
Glogovac	132	87
Štimlje	125	0
Lipljan	137	0
Priština	0	875
Peć	0	728
Uroševac	0	635
Obilić	0	227
Kačanik	0	130
Gjakovë/Djakovica	0	258
Kosovo Polje	0	110
Podujevo	0	89
Srbica	0	113
Istok	0	226
Junik	0	76
Prizren	0	115
Dragaš	0	105
Ukupno	1445	5107

⁴⁵ Osoblje je obezbedilo podatke o mesečnim platama. Obračun godišnjih plata i brojeve zaokružila MŽK.

⁴⁶ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 8.

⁴⁷ Isto, član 9.

⁴⁸ Vidi: na primer *Plan Kosova za delovanje u sredini* (dostupan samo in Albanian), aat: http://ammk-rks.net/repository/docs/Plani_i_Kosoves_per_Veprim_ne_Mjedis.pdf.

U nekim slučajevima, uticaj industrijskog zagađenja, posebno uticaj olova, se uzeo u obzir kod trudnica.⁴⁹

Održavanje i korišćenje rodno razdvojenih podataka u vezi sa različitim ženama i muškarcima koji su najviše pod uticajem industrijskog zagađenja, kao i rodno razdvojeni podaci o vlasnicima i menadžerima identifikovanih industrijskih kompanija koje najviše zagađuju okolinu, može olakšati osmišljavanje boljih komunikacija ciljajući industrije koje zagađuju; postaviti prioritete o tome koje kompanije treba prvo razmotriti po njihovom značajnom uticaju na žene i muškarce.

Odeljenje za otpad i hemikalije

Odeljenje za otpad i hemikalije je odgovoran za razvoj i obezbeđivanje sprovođenja politika u skladu sa važećim zakonom i propisima EU koji se odnose na upravljanje otpadom, hemikalijama i biocidnim proizvodima. Odeljenje se bavi i licenciranjem aplikacija, nacрта saglasnosti i nacрта dozvola za skladu sa relevantnim politikama zaštite životne sredine.⁵⁰

Odeljenje je proizvelo neobjavljene letke koji predstavljaju uticaj različitih hemikalija na ljude. Posebne hemikalije mogu različito da utiču na žene i muškarce. Letke nebi trebale predstavljati rodno razdvojenu informaciju, kada postoji mogućnost. Pored toga, letke trebaju predstavljaju žene i muškarce, izbegavajući likove žena i muškaraca u tradicionalnim rodnim ukogama,

Odeljenje za zaštitu prirode

Odeljenje za zaštitu prirode je odgovoran za razvoj i obezbeđivanje sprovođenja politika vezanih za zaštitu prirode. Odeljenje prati ostvarivanje prava i obaveza unutar međunarodnih sporazuma u oblasti zaštite prirode. Odeljenje doprinosi proceni projekta mreže vezane za ekologiju.⁵¹

Tabela 10 pokazuje broj ljudi koji su prisustvovali javnoj raspravi o nacrtu zakona o Nacionalnom parku „Bješket e Nemuna“, razdvojene po polu. Podaci pokazuju da je veoma mali broj žena učestvovao na ovim javnim raspravama u sve tri opštine. U Deçan/Dečanima, od 50 učesnika, nijedna žena nije učestvovala. U Reçan/Rečane, samo je 19.2% učesnika bilo žena, dok je u Junik / Juniku samo 23,8% bilo žena. To može značiti da posebne potrebe i interesi žena možda nisu bili dovoljno uzeti u obzir prilikom izrade ovog nacrt zakona. Pored toga, iz perspektive rodnog budžetiranja, takođe se sugeriše da su ljudski resursi odeljenja i drugi resursi za programiranje (npr. konsultacije u organizaciji Odeljenja) potrošili više na konsultacijama sa muškarcima nego sa ženama.

Mesto	Žene	Muškarci	Ukupno
Junik: "Bješket e Nemuna"	10 (24%)	32 (76%)	42
Deçan: "Šar"	0 (0%)	50 (100%)	50
Reçan: "Šar"	5 (19%)	21 (81%)	26
Ukupno	15 (13%)	103 (87%)	118

Preporučeni ciljevi

1. Poboljšati institucionalizaciju rodno osetljivog ekološkog obrazovanja za preduniverzitetske studente, potencijalno smanjiti buduće troškove podizanja svesti.
2. Povećati korišćenje rodne analize u određivanju prioriteta i rešavanja pitanja vezanih za industrijsko zagađenje.
3. Osigurati komunikacione materijale o otpadu i hemikalijama ciljajući žene, muškarce, dečake i djevojčice.
4. Povećati učešće žena u javnim konsultacijama o budućim nacrtima politika, strategijama i zakonodavstvu sa 12,7% o nacrt zakonu o nacionalnim parkovima (kao osnovica) na 20% na drugim, budućim politikama i zakonima .

⁴⁹ Diskusija MŽK sa šefom Departmana, 5. maj 2016. godine

⁵⁰ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 10.

⁵¹ Isto, član 11.

Preporučene aktivnosti

1. Ka efikasnijim i održivom pristupu za podizanje svesti, Odeljenje za obrazovanje o životnoj sredini i podizanje svesti treba da sarađuje sa Ministarstvom obrazovanja, nauke i tehnologije (MONT) da institucionalizuje ekološko obrazovanje u okviru stalnog nastavnog plana i programa za preduniverzitetske studente, čime na održiv način smanjuje troškove pokušaja za podizanje svesti kod dece. Osigurati da su nastavni planovi i programi rodno senzitivni u sadržaju, uključujući ilustracije. Razvoj nastavnih planova i programa može zahtevati neke početne resurse, koji bi se mogli osigurati uz pomoć IPA sredstava ako su usklađeni sa obrazovnim ciljevima koji se odnose na zaštitu životne sredine u okviru pristupanja EU. Neka dodatna sredstva mogu biti potrebna za inicijalnu obuku nastavnika u konsultaciji sa MONT-om. Međutim, nakon ovih početnih troškova, ovaj program se može održati u okviru redovnog nastavnog plana i programa, bez ponavljanja budućih troškova za Ministarstvo.
2. Odeljenje za upravljanje industrijskim zagađenjem može izvući iz rodno razdvojenih podataka različit uticaj industrijskog zagađenja na žene i muškarce (npr, na različitim lokacijama) i koristiti te informacije kao osnov agende u odnosu na prioritetnu industriju za posebne mere ili rešenja.⁵² Takva rodna analiza treba da bude deo redovnih odgovornosti službenika u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova i stoga ne zahteva dodatne resurse. Za određene ugovorene studije, Odeljenju može trebati budžet za rodnu ekspertizu.
3. Saradnja sa SRP i OCD za ženska prava radi uključivanja rodne ravnopravnosti u svim objavljenim brošurama, lecima i drugim publikacijama. Osigurati da i žene i muškarci imaju pristup i da mogu primiti terenske materijale. Ovo ne zahteva nikakve dodatne resurse.
4. Osigurati da žene budu obavestene o javnim raspravama i da su rasprave organizovane u vremenu i mestu u kome žene mogu da prisustvuju. Sarađivati sa ženskom OCD da bi se informisale žene o javnim raspravama i ohrabrile da prisustvuju. Ovo se može uraditi bez dodatnih troškova za Ministarstvo putem pravilnog planiranja.
5. Održavati rodno razdvojene podatke o svim učesnicima događaja za podizanje svesti, okruglih stolova i konferencija u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. To će pomoći u analizi da li muškarci i žene imaju jednaku korist od sredstava odeljenja odvojena za javne događaje. Ovaj zadatak mogu obaviti trenutno zaposleni službenici u skladu sa svojim zakonskim obavezama u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova bez dodatnih troškova Ministarstva.

Departman za vode

Departman za vode se bavi svim pitanjima vezanim za vodu, sa fokusom na korišćenje resursa vode i zaštite vode od kontaminacije. Departman za vode ima četiri odeljenja:⁵³ Odeljenje za strateško planiranje,⁵⁴ Odeljenje za upravljanje vodnim resursima,⁵⁵ Odeljenje za sliv reke Beli Drim i Plava,⁵⁶ i Odeljenje za sliv reke Ibar, Morava Binča i Lepenc.⁵⁷ Troškovi Departmana na robu i usluge se koriste

⁵² MŽK će objaviti istraživanje o zagađenju i zdravlju žena i muškaraca u 2016. godini, što može biti korisno.

⁵³ Prepiska sa vd direktorom Odeljenja, 29. juna 2016. godine

⁵⁴ Odeljenje za strateško planiranje obavlja poslove vezane za strateške planove i programe za dugotrajnu upotrebu vode. Ono koordinira i rukovodi sprovođenjem politike vode na centralnom i lokalnom nivou. Takođe, priprema akcione planove o održivom korišćenju voda i zaštiti vode. To uključuje međunarodnu i bilateralnu saradnju u vezi sa vodom (Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 17).

⁵⁵ Uprava za upravljanje vodenim resursima vodnih resursa se bavi pravnim pitanjima koja se odnose na korišćenje voda i snage vode. Uprava prati sprovođenje strateških dokumenata koji se odnose na korišćenje vode unutar Kosovskog šireg društvenog i ekonomskog razvoja. Uprava, takođe, nadgleda korišćenje gradskog vodovoda, sarađuje sa ministarstvima, opštinama i institucijama (isto, član 18).

⁵⁶ Odeljenje za sliv reke Beli Drim i Plava je odgovorno za uspostavljanje baze podataka za ova dva basena, koji reguliše vodne resurse na slivu, planiranje upotrebe vode, odlučujući o visini naknade za zaštitu voda i zaštitu javnog interesa. Sarađuje sa relevantnim institucijama i privremeno kontroliše hidro ekonomske dozvole (Isto, član 19).

⁵⁷ Odeljenje za sliv reke Ibar, Morava od Binca i Lepenac izvršava iste zadatke kao gore navedeno odeljenje, fokusirajući se na ova tri basena (isto, čl. 20).

za potrebe u okviru Departmana.⁵⁸ Od 2014 do 2016, kapitalni troškovi su se prvenstveno koristili za popravku korita, pored ostalih troškova.⁵⁹

Plate i dnevnice

Departman za vodu ima više žena (63%) nego muškaraca (38%) zaposlenih (Tabela 11). Nešto više u ekonomskoj kategoriji plate i dnevnice je potrošeno na žene (59%) nego na muškarce (41%).

Nivo plate	Ukupan broj zaposlenih u svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	1	0 (0%)	€0 (0%)	1 (100%)	€3,856 (100%)	€3,856
401-600	14	5 (36%)	€29,728 (37%)	9 (64%)	€50,022 (63%)	€79,750
600+	1	1 (100%)	€7,353 (100%)	0 (0%)	€0 (0%)	€7,353
Ukupno	16	6 (38%)	€37,081 (41%)	10 (63%)	€53,879 (59%)	€90,960

Programi i aktivnosti

Uopšteno govoreći, kreatori politika koji rade na pitanjima vode kao zajedničke imovine možda ne vide važnost rodne perspektive. Međutim, muškarci i žene mogu imati različite zahteve, pristup i kontrolu nad vodnim resursima. Žene i muškarci mogu da imaju različite nivoe vlasti, dobrostanja, uticaja i mogućnosti da izraze svoje potrebe, zabrinutost i prava.⁶¹ Bez rodne perspektive, kreatori politika mogu propustiti potencijalno različite uticaje koje upravljanje i korišćenje vode može da ima na žene i muškarce. Kao što je CAP-NET primetio, procena o tome kako žene i muškarci upravljaju vodom može informisati ovaj Departman kako da se:

- Efikasnije i održivo koristi voda;
- Jednako deli korist od pristupa vodi;
- Maksimizira socijalna i ekonomska korist od održivog korišćenja vode;
- U kontekstu ekonomske krize, omogući efikasnije korišćenje finansijskih instrumenata i nacionalne politike u cilju zaštite najugroženije grupe od nesrazmernih problema.⁶²

Departman ne održava rodno razdvojene informacije o listi dozvola za vodu izdatih kompanijama. Nije ni jasno da li su evidencije o vodama i kazne izrečene za zagađenje razdvojene po polu. Departman i njegova odeljenja nisu organizovali nikakve javne rasprave ili konsultativne sastanke sa građanima u 2014-2016 u vezi sa predloženim novim politikama o vodi (npr, održivo korišćenje voda i zaštita voda) ili praćenju korišćenja zaliha javnih voda. Kao što je predstavnik Odeljenja za upravljanje vodnim resursima komentarisao, „priroda posla i odgovornosti departmana ne uključuju ovo.”⁶³

Međutim, čini se da će izrada novih politika voda i nadzor javnih aktivnosti koje se odnose na korišćenje vode zahtevati konsultacije i / ili aktivnosti na terenu sa ženama i muškarcima, kako bi se razgovaralo o načinu korišćenja vode i da bi se upoznale žene i muškarci o značaju očuvanja vode. Bolje razumevanje kako žene i muškarci koriste vodu može olakšati pripremu boljih politika za zaštitu dragocenih vodenih resursa. U isto vreme, javne konsultacije su osnov za demokratsko upravljanje

⁵⁸ E-mejl prepiska sa MŽK, 29. jun 2016.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Podatke obezbedilo osoblje u mesečnim zaradama. Proračun godišnjih zarada i zaokruživanje brojeva izvršila MŽK.

⁶¹ Sadhu, G. i Chakravarty, N., "Rodna ravnopravnost u upravljanje vodama", međunarodni žurnal naučne i stručne publikacije, tom 2, izdanje 11, 2012, str 1, na: <http://www.ijsrp.org/research-paper-1112/ijsrp-p11110.pdf>.

⁶² CAP-NET, GWA 2014. *Why Gender Matters in IWRM: A Tutorial for Water Managers*, (Zašto je rod važan u IWRM? Vodič za menadžere vode); čitav tekst dokumenta, s. 11, na: <http://www.thewaterchannel.tv/gender/content/img/frd-full-resource-document-web-version.pdf>.

⁶³ E-mejl prepiska sa MŽK, 3. jun 2016. godine

javnim sredstvima. Javni interes može biti zaštićen samo onako kako je predviđeno odgovornostima Departmana, kada su zvaničnici koji donose i sprovode politike upoznati sa interesima i potrebama različitih žena i muškaraca.

Preporučeni ciljevi

1. Povećati procenat muškaraca koji rade u Departmanu za vode sa 38% u 2016. na 44% u 2017. godini, čime se povećava procenat plata i dnevnica potrošen na muškarce.
2. Poboljšati odraz rodne perspektive u novim politikama u vezi sa vodom, uključujući organizovanje više konsultacija sa ženama i muškarcima u vezi novih pravila za vodu.
3. Poboljšati prikupljanje podataka i korišćenje podataka razdvojenih po polu u vezi sa kompanijama koje dobijaju dozvolu za vodu, održavanjem rodno razdvojenih informacija.
4. Poboljšati dostupnost u ciljanju žena i muškaraca u pogledu korišćenja vode, zaštite i očuvanja.

Preporučene aktivnosti

1. Prilikom popunjavanja dveju otvorenih pozicija u okviru Departmana u 2017, koristiti afirmativne akcije za podsticanje muškaraca da apliciraju, kao i kriterijum za ocenjivanje, ka unapređenju rodne ravnoteže na svim nivoima odlučivanja u okviru Departmana i njegovih odeljenja u skladu sa Zakon o ravnopravnosti polova.
- 2.1. U stvaranju novih politika voda, obezbediti da se konsultacije organizuju sa različitim ženama i muškarcima kako bi se upoznali sa načinom na koji oni koriste vodne resurse. Ovo može poslužiti kao osnov za politike i planove za korišćenje vode koje ispunjavaju potencijalno jedinstvene potrebe različitih žena i muškaraca. Ovo je deo postojećih odgovornosti službenika u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova i uključuje malo ili nimalo dodatnih resursa (na primer, za organizovanje sastanaka sa ženama i muškarcima). Departman, može razmotriti i saradnju sa Kosovskom agencijom za statistiku (KAS) radi prikupljanja informacija u vezi sa različitim ženskim i muškim potrebama i korišćenje vode putem redovnih istraživanja domaćinstava, kao što su „uslovi života“, što ne stvara dodatne troškove.
- 2.2. Tokom procesa izrade novih politika vode, osigurati da SRP bude uključen i konsultovati se sa stručnjacima za polove ka integrisanju rodne perspektive u okviru politika. Ovo je odgovornost službenika i SRO prema Zakonu o ravnopravnosti polova i ne zahteva nikakve dodatne troškove.
3. Održavati rodno razdvojene informacije o listi dozvola koje su izdate kompanijama.
- 4.1. Dalje procene različitih žena i muškaraca u korišćenje vode može olakšati planiranje terenskih i komunikacionih strategija za ciljanje žena i muškaraca, odnosno, sa informacijama o važnosti očuvanja vode. Pitanja vezana za ovo mogu biti uključena u okviru postojećeg redovnog istraživanja domaćinstava koje je sprovela KAS, sa minimalnim troškovima za Ministarstvo.
- 4.2. Osigurati da komunikacijski materijali i sastanci ciljaju žene i muškarce, uključujući i rodne ravnoteže u ilustracijama koje se koriste u terenskim materijalima, u vezi sa, na primer, očuvanjem vode i zagađenjem. Takvi terenski materijali mogu informisati žene i muškarce kako da efikasnije koriste vodu u svakodnevnim aktivnostima, ka smanjenju potrošnje i boljeg očuvanja ovog ograničenog resursa. Razmotriti mogućnost konsultacije sa SRP i organizacijama kojima rukovode žene radi pregleda komunikacionih materijala iz rodne perspektive. Ako su postojeći planirani komunikacioni materijali uzeli u obzir pol, tada nisu potrebni dodatni resursi.

Departman za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje

Načini na koje muškarci i žene koriste i doživljavaju javni prostor mogu da variraju. Prostorno planiranje koje to uzima u obzir, osigurava da dizajn, sigurnost i upravljanje javnim uslugama podjednako

koriste muškarci i žene.⁶⁴ UN-HABITAT je primetio da bi procesi planiranja sa rodno osetljivim pristupom prilikom prostornog planiranja trebalo da reše sledeća pitanja:

- Koji su različiti prioriteti, potrebe i uloge žena i muškaraca, dečaka i devojčica, koji treba da se reše planovima ili politikama?
- Kako će žene i muškarci, dečaci i devojčice, imati koristi od planova ili politika?
- Kako će se planovi i politike sprovesti, pratiti i rukovoditi?⁶⁵

Da bi se odgovorilo na ova pitanja, različiti građani treba da budu pozvani na javne konsultacije, da budu informisani i imaju pristup planskim dokumenatima. Procenu njihovih potreba treba sprovesti, uključujući prikupljanje rodno razdvojenih podataka.

U okviru MŽSPP, Departman za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje nadgleda, analizira, osmišljava i predlaže strategije i programe, preduzima mere koje se odnose na prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje. Departman, takođe, prati sprovođenje politika MŽSPP u vezi sa prostornim planiranjem, izgradnjom i stanovanjem.⁶⁶ Departman ima tri odeljenja: Odeljenje za prostorno planiranje, Odeljenje za izgradnju i Odeljenje za stanovanje.

Departman je planirao značajno smanjenje ukupnog budžeta za 2017. godinu, uključujući smanjenje u svim ekonomskim kategorijama, a naročito u kapitalnim investicijama.⁶⁷ Slede ostale informacije u vezi sa pojedinim odeljenjima ovog Departmana.

Kao što Tabela 12 pokazuje, Departman je u saradnji sa drugim, lokalnim i međunarodnim, akterima obezbedio 14 obuka u 2014-2016. godini. Sve u svemu, žene su činile 75%, a muškarci 25% korisnika. Departman može preduzeti korake da se osigura bolja rodna ravnoteža u narednim obukama.

Tabela 12. Učesnici u Departmanu za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje prema polu za 2014-2016				
Obuka	Organizator	Ukupno	# i % žena	# i % muškaraca
Energetska efikasnost u zgradama	MŽSPP/Evropska banka za obnovu i razvoj (EBOR)	12	7 (58%)	5 (42%)
Razvoj javnih politika i liderstvo	USAID	5	2 (40%)	3 (60%)
Program obuke za trenere: učešće javnosti u prostornom planiranju; izrada opštinskih razvojnih planova	UN-HABITAT	1	0 (0%)	1 (100%)
Prikupljanje podataka, Ortofoto & tumačenje satelitskih slika	UN-HABITAT	2	2 (100%)	0 (0%)
Izrada strateških procena životne sredine	UN-HABITAT	5	4 (80%)	1 (20%)
Učešće javnosti u prostornom planiranju	UN-HABITAT	2	2 (100%)	0 (0%)
Osnovna obuka u ArcGIS, polu i imovinskim pravima na Kosovu	UN-HABITAT	2	2 (100%)	0 (0%)
Izrada opštinskih razvojnih planova	UN-HABITAT	5	4 (80%)	1 (20%)
Zajednički okvir samoprocene	Ministarstvo za javnu upravu (MJA), Kosovski institut za javnu upravu	1	1 (100%)	0 (0%)
Škola prostornog planiranja i urbanog razvoja	<i>Ec ma Ndryshe</i>	2	2 (100%)	0 (0%)
SPAK radionica o obuci trenera	Projekat EU o implementaciji i sprovođenju projekta ruralnog prostornog planiranja	4	4 (100%)	0 (0%)

⁶⁴ Program OUN za ljudska prava (UN-Habitat), *Ravnopravnost polova u prostornom planiranju: korak-po-korak pristup za opštine Priština*: 2014, str. 12., na: http://home.fa.utl.pt/~camarinhas/Gender_Mainstreaming_in_SP.pdf.

⁶⁵ Isto.

⁶⁶ Internet stranica MŽSPP, na: <http://mmph-rks.org/sq/Departamenti-i-Planifikimit-Hapesinor.Ndertimit-dhe-Banimit->

⁶⁷ Ovo jer se kapitalne investicije ne ogledaju u potpunosti u prvom nacrtu budžeta za 2017 u okviru pojedinih budžetskih tabela svakog departmana, odeljenja ili odseka (iako su ukupni).

Obuka za primenu Q GIS	Projekat EU o implementaciji i sprovođenju projekta ruralnog prostornog planiranja	6	5 (83%)	1 (17%)
Razvoj kapaciteta za zonalnu mapu Kosova i zonalne mape opština	USAID partnerstvo za projekat razvoja	5	4 (80%)	1 (20%)
Okrugli sto o Zakonu za prostorno planiranje i zonalne mape opština	USAID partnerstvo za projekat razvoja	5	4 (80%)	1 (20%)
Ukupno		57	43 (75%)	14 (25%)

Plate i dnevnice

Iako je Zakonom o budžetu za 2016. godinu predviđeno da će Departman i njegova odeljenja imati 19 zaposlenih, Departman je imao samo 17 zaposlenih od avgusta 2016. godine. Budžetski nacrt za 2017 planira 19 zaposlenih, ali je traženi budžet za plate i dnevnice smanjen za 7.365€, tako da će novo-zaposleni radnik verovatno biti na najnižem nivou plata. Trenutno, odnos između polova među zaposlenima u okviru ovog Departmana i njegovih odeljenja je prilično izbalansiran i sastoji se od 41% muškaraca i 59% žena. Oko 43% iz ekonomske kategorije plate i dnevnice je potrošeno na muškarce, a 57% na žene.

Tabela 13. Zaposleni u Departmanu za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje prema polu i nivou plana u jan-avg. 2016⁶⁸

Nivo plata	Ukupna broj zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupan potrošen iznos
201-400	1	0 (0%)	€0 (0%)	1 (100%)	€3,856 (100%)	€3,856
401-600	15	6 (40%)	€34,292 (40%)	9 (60%)	€51,395 (60%)	€85,687
600+	1	1 (100%)	€7,353 (100%)	0 (0%)	€0 (0%)	€7,353
Ukupno	17	7 (41%)	€41,645 (43%)	10 (59%)	€55,252 (57%)	€96,897

Kapitalne investicije

Tabela 14 pokazuje kapitalne investicije koje je planirao ovaj Departman za 2017. godinu. Uprkos zahtevima, podaci nisu obezbeđeni u pogledu javnih konsultacija održanih sa ženama i muškarcima da bi se uzeli kao prioritetne kapitalne investicije. Nije bilo ni informacija u vezi sa očekivanim brojem i procentom žena i muškaraca koji bi imali koristi od investicija. Iz perspektive rodno odgovornog budžetiranja, prioriteti, planiranja, implementacije i korišćenje svih projekata kapitalnih rashoda treba da uključe konsultacije sa ženama i muškarcima u pogledu njihovih prioriteta.⁶⁹ Konsultacije sa ženama i muškarcima su važne da bi se osiguralo da je javna potrošnja prioritet i za žene i za muškarce, i planirane tako da će od njih imati korist i žene i muškarci.

Tabela 14. Planirane kapitalne investicije Departmana za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje

Investicije	MŽSPP sufinansiranje za opštine 2017	Sopstveni prihodi 2017	Ukupno 2017	Projektovano za 2018	Projektovano za 2019	Ukupno 2017-2019	Spoljno finansiranje
Izgradnja i renoviranje kuća vraćenih osoba	€713,500	€0	€713,500	€1,000,000	€1,000,000	€2,713,500	€0

⁶⁸ Podatke obezbedilo osoblje u mesečnim zaradama. Obračun godišnje zarade i zaokruživanje brojeva izvršila MŽK.

⁶⁹ Za detalje o tome šta predstavljaju smernice, uključujući i šablone za tabele koji se mogu koristiti u planiranju kapitalnih izdataka, vidi: MŽK, *praktičan vodič za korisnike: Rodno odgovorno budžetiranje na centralnom nivou*, Priština: 2014. godine, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20141128100658771.pdf>.

Izgradnja spomen-obeležja "Baza e Parë e UÇK-së" Lladrovc, Podujevo	€214,000	€0	€214,000	€0	€0	€214,000	€0
Stvaranje baze podataka za upravljanje zahtevima za stanovanje	€20,000	€0	€20,000	€20,000	€20,000	€60,000	€0
Plan prilagođavanja i izgradnja specijalnog zaštićenog područja otpora	€30,000	€0	€30,000	€30,000	€30,000	€90,000	€0
Izgradnja spomen-obeležja "Agim Zhitia", Lluga, Podujevo	€200,000	€0	€200,000	€157,759	€0	€357,759	€0
Ukupno	€1,177,500	€0	€1,177,500	€1,050,000	€1,050,000	€3,435,259	€0

Odeljenje za prostorno planiranje

Odeljenje za prostorno planiranje uvodi i obezbeđuje sprovođenje politika koje se odnose na prostorno planiranje. Priprema redovne izveštaje u vezi sa prostornim planiranjem i ocenjuje zakonitost akata na lokalnom nivou koji se odnose na urbano i ruralno planiranje.⁷⁰ MŽSPP je pripremio priručnik za rodnu ravnopravnost u procesu regulisanja neformalnih naselja, izrađen uz podršku Organizacije za bezbednost i saradnju u Evropi (OBS) na Kosovu. Pored ovog priručnika, MŽSPP je organizovao i okrugli sto u 2014. godini da usmeri opštinske zvaničnike i prostorne planere ka uključivanju rodne perspektive u procesu regulisanja neformalnih naselja na osnovu dobrih praksi koje se primenjuju svuda u svetu. Ukupno, 74 opštinskih zvaničnika je učestvovalo, od kojih su 30% bile žene. Iako ovaj priručnik sadrži jasnu rodnu perspektivu, nisu sve predložene politike uzele u obzir rodnu analizu.

U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, sve politike treba da uključe rodnu analizu i rodnu perspektivu. Na primer, prostorno planiranje bi trebalo da obrati pažnju na potencijalno različite potrebe žena i muškaraca različitih uzrasta i sposobnosti. Kako bi se osiguralo da politike zadovoljavaju različite potrebe, od ključnog je značaja da organizuju javne konsultacije o politikama lokalnih i centralnih nivoa, uključujući posebne mere kojima će se garantovati prisustvo različitih žena i muškaraca na ovim sastancima. Dakle, konsultativni sastanci moraju biti dobro reklamirani i održavani na mestu i u vremenu kada različite žene i muškarci mogu da prisustvuju. Departman može blisko da sarađuje sa Institutom za prostorno planiranje, da izvuče informacije prikupljene tokom konsultacija koje je organizovao Institut, obezbeđujući da se potrebe žena i muškaraca uzmu u obzir.

Odeljenje za izgradnju

Odeljenje za izgradnju uvodi i obezbeđuje sprovođenje politika u vezi sa izgradnjom. U budućnosti, treba da prati procese licenciranja profesionalaca koji rade na izgradnji i koordinira njihove aktivnosti. Odeljenje iznosi savete i smernice za profesionalne komore za koje članovi moraju da polože stručni ispite i licenciranje. Odeljenje sarađuje sa međunarodnim organizacijama i specijalizovanim agencijama za razmenu iskustava vezanih za izgradnju.⁷¹

U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, sve politike trebaju izjednačiti rodnu analizu i uključiti rodnu perspektivu. Do danas, izgleda da građevinske strategije i programi nisu uključili rodne analize. To može da znači da oni ne smatraju dovoljnim potencijalno različite potrebe žena i muškaraca.

⁷⁰ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član. 13.

⁷¹ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 14.

Ministarstvo planira da izda građevinske dozvole profesionalcima putem posebnog zakona koji je još uvek u fazi izrade. Zbog toga se još nije počelo sa licenciranjem građevinskih stručnjaka.⁷² Baza podataka sa imenima licenciranih stručnjaka treba da sadrži rodno razdvojene podatke.

Odeljenje za stanovanje

Odeljenje za stanovanje razvija i obezbeđuje sprovođenje politika koje se odnose na stanovanje. Ono podržava opštine u izvršenju svojih zakonskih odgovornosti. Odeljenje podržava i privatne i javne institucije sa investicijama i razvojnim projektima koji se odnose na stanovanje na Kosovu.⁷³ Odeljenje ima program za renoviranje i izgradnju kuća za vraćena lica u 2014-2016. godini, finansiran putem budžeta Kosova.

U 2015. godini, 16.546 osoba je vraćeno iz raznih zemalja na Kosovo, uključujući 54,6% silom i 45,3% dobrovoljno.⁷⁴ Od onih koji su se vratili na silu, 29% su bile žene, a 71% muškarci. Među dobrovoljnim za povratak, 23,8% su bile žene, a 76,2% muškarci. Od januara do juna 2016. godine, 3.897 lica je vraćeno, 87% silom.⁷⁵ Od onih koji su se vratili na silu, 32,8% su bile žene, a 67,2% muškarci. Od onih koji su se vratili dobrovoljno, 43% su bile žene, a 57% muškarci. Ovo ukazuje na trend kojim se više muškaraca vratilo od žena, potencijalno jer je više muškaraca emigriralo od žena na prvom mestu, iako je to teško pratiti. Informacije o procentu vraćenih osoba koje već imaju kuće u kojima mogu da se vrate, razdvojene prema polu, nisu bile dostupne. Takve informacije mogu biti korisne u identifikovanju nivoa potreba, uključujući među ženama i muškarcima.

U 2016. godini, fond u vezi sa stanovanjem vraćenih osoba je iznosio 471,200 €. Kao što Tabela 16 pokazuje, u 92,2% obnovljenih i 95% renoviranih kuća, muškarci su bili glava domaćinstva. Prema tome, domaćinstva koja su imala muškarca kao glavu porodice dobila su veliku većinu finansiranja. Ovo ne čudi, pošto se na Kosovu smatra da domaćinstvo vode muškarci. Međutim, neznajući broj opštih korisnika u okviru domaćinstava prema polu ili rodnu analizu nivoa potreba (npr, koliko povratnika već imaju kuće, po polu), teško je proceniti meru u kojoj ovaj program zadovoljava potrebe žena i muškaraca. U cilju analize troškova za rekonstrukciju i/ili renoviranje kuća, potrebno je više rodno podeljenih podataka. Ostali detalji o tome kako se rekonstrukcijom kuća uzimaju u obzir potencijalno različite potrebe žena i muškaraca nisu bili nedostupni.

	Muškarac na čelu domaćinstva	Žena na čelu domaćinstva	Ukupno
Obnovljene	65 (92.2%)	4 (5.8%)	69
Renovirane	57 (95%)	3 (5%)	60

Prema rečima šefa Odeljenja, u 2017. i 2018. godini uz donatorsku podršku, projekat će se nastaviti sa procenjenim iznosom od 9,5 miliona €. Departman bi trebao da osigura da se novac troši na odgovoran način, sprovođenjem rodne analize potreba i trošenja u skladu sa različitim potrebama.

Preporučeni ciljevi

- I. Osigurati da se rodna ravnoteža u budućim obukama među učesnicima poboljša.

⁷² E-mejl prepiska sa predstavnicima Odeljenja, 20. jul 2016. godine

⁷³ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 15.

⁷⁴ Republika Kosovo, Vlada, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odeljenje za državljanstvo azil i migracije, Godišnji statistički izveštaj 2015 [Godišnji Statistički] izveštaj 2015, Odeljenje za državljanstvo, azil i migracije (ODAM) / Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP), na <http://mpb.rks-gov.net/default.aspx> .

⁷⁵ Proračun napravljen od strane MŽK na osnovu: Republike Kosovo, Vlada, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Odeljenje za državljanstvo azil i migracije, statistički izveštaj K1, 2016 DCAM/ MIA, na: https://www.mpb-ks.org/repository/docs/TM1_-_SERBE_2016_web.pdf , i Statistički izveštaj K2, 2016 DCAM / MPB, na: http://www.mpb-ks.org/repository/docs/Rap_K2_2016_Ser_web..pdf .

⁷⁶ E-mejl prepiska sa šefom Odeljenja. 30. maj 2016. Budžet je bio pod budžetom prostornog planiranja, izgradnje i stanovanja još od 2015. godine.

2. Blago povećati procenat zaposlenih muškaraca sa 41% u 2016. na 47% u 2018. Godini, ka poboljšanju dalje rodne ravnoteže u ovom Departmanu i njegovim odeljenjima i ravnopravnije trošiti na plate i dnevnice na žene i muškarce.
3. Poboljšati proceduru za određivanje prioriteta, planiranje, sprovođenje, praćenje i korišćenje projekata kapitalnih izdataka iz rodne perspektive, koristeći najbolje prakse u rodno odgovornom budžetiranju.
4. Osigurati da žene i muškarci učestvuju u javnim konsultacijama vezanim za određivanjem prioriteta, planiranje i sprovođenje kapitalnih investicionih projekata.
5. Osigurati da baza podataka za upravljanjem zahteva za stanovanje uključuje rodno razdvojene podatke u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova (kao što je dole opisano).
6. Poboljšati sistem za praćenje javne potrošnje za spomen obeležja.
7. Osigurati da sva prostorna planiranja, politike izgradnje i strategije uključuju rodnu analizu i rodnu perspektivu.

Preporučene aktivnosti

1. Pratiti na jednostavnoj bazi podataka ko učestvuje na obukama po polu. Kada postoje mogućnosti obuke, nastojite da obezbedite ravnotežu žena i muškaraca koji prisustvuju, bez obzira na temu.
2. Koristiti afirmativne mere da ohrabrite više muškaraca da apliciraju za dva slobodna radna mesta i u bodovanju kandidata u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.
3. Stvoriti jednostavnu Microsoft Excel bazu podataka, koristeći šablone koji su pruženi u *praktičnom vodiču za korisnike MŽK: Rodno odgovorno budžetiranje na centralnom nivou*. Koristite ih u identifikaciji, planiranju, sprovođenju i praćenju korišćenja svih kapitalnih izdataka podržanim od strane Departmana. To će pomoći u proceni i pružiti bolje dokaze o tome da li su žene i muškarci dovoljno konsultovani u okviru ciljanih zajednica. Obezbediti kvalitetnije javne konsultacije koje pružaju bolje opravdanje za javne rashode i doprinesite bolje dizajniranim ulaganjima. Šabloni omogućavaju Departmanu da identifikuje: da li je planirana potrošnja prioritet za zajednicu (npr. u odnosu na ostale potencijalne troškove prostornog planiranja); kako se ulaganja trebaju osmisliti, uključujući njihovu arhitekturu i karakteristike, kako bi ih maksimalno koristili različite žene i muškarci; meru u kojoj su žene i muškarci uključeni u stvarnoj izgradnji (na primer, zaposlen putem javne potrošnje), što može biti ohrabreno u procesu nabavke koristeći afirmativne akcije predviđene u Zakonu o ravnopravnosti polova; i meru u kojoj žene i muškarci koriste investicije nakon što je izgrađena. Poslednje navedeno može biti osnov za prioritete budućih sličnih investicija sa podacima u vezi sa kasnijem potencijalnim korišćenjem. Podaci se mogu lako održavati uz pomoć postojećeg osoblja u Departmanu i njegovim odeljenjima u okviru njihovih zakonskih obaveza da bi se održali rodno razdvojeni podaci u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Zbog toga, održavanje takvih podataka neće biti dodatni trošak za Departman, već će biti kao osnov za boljim projektima kapitalnih investicija i boljoj evidenciji zahteva za njihovo finansiranje.
4. Sarađivati sa Institutom za prostorno planiranje, ciljnim opštinama i lokalnim organizacijama na čelu sa ženama da bi organizovali dobro reklamirane javne konsultacije sa različitim ženama i muškarcima kako bi se osiguralo da su njihove potrebe i potencijalno različiti interesi vezani za prostorno planiranje i specijalne projekte kapitalnih investicija uzete u obzir. Ako se organizuje u javnim zgradama, to bi zahtevalo malo ili nimalo dodatnog budžeta. Međutim, sastanci u znatnoj meri mogu doprineti u kreiranju poboljšanih politika koje ispunjavaju potrebe žena i muškaraca u prostornom planiranju. Na primer, izraditi uverljivije zahteve za kapitalne rashode, kao što je izgradnja i obnova kuća za vraćena lica, gde bi zahtev trebao da uključi očekivani broj žena i muškaraca koji bi imali koristi od javnih rashoda. Aktivnosti treba da se identifikuju za konsultacije sa ženama i muškarcima u procesu izgradnje i renoviranja kako bi se osiguralo da stanovanje zadovoljava potrebe žena i muškaraca u svom arhitektonskom dizajnu.
5. Osigurati da projektni zadatak za bazu podataka za upravljanje stambenim zahtevima uključuje rodno razdvojene podatke o tome ko je podneo zahtev, ko će koristiti kuću i da li lice koje je koristi pripada ugroženoj grupi, uključujući osobe koje su pretrpele rodno zasnovano nasilje. Uzimajući u obzir vladin cilj da obezbedi smeštaj za lica koja su pretrpela rodno zasnovano nasilje,

uključujući nasilje u porodici,⁷⁷ baza podataka će, takođe, idealno održavati poverljive podatke o tome da li je osoba (e) koja traži kuću bila iz ugrožene grupe kojima je vlada dala prioritet za korišćenje javnog stanovanja.

6. Stvoriti jednostavnu Microsoft Excel bazu podataka za praćenje izgradnje javno finansiranih spomen-obilježja, uključujući: naziv spomenika; njegovu lokaciju; broj žena i muškaraca koji su konsultovani u određivanju prioriteta nad drugim javnim građevinskim projektima; broj žena i muškaraca koji su konsultovani u njegovom dizajnu; datum gradnje; cena izgradnje i broj žena i muškaraca koji ga koriste u prvoj godini posle izgradnje. Održavanje takvih podataka može da pruži bolji pregled kao osnov za planiranje spomen obeležja u budućnosti, uključujući njihovo obrazloženje u budžetskim zahtevima. Ovo se lako može sprovesti bez ikakvih troškova i održavati uz pomoć trenutnih zaposlenih u skladu sa odgovornostima za održavanje rodno razdvojenih podataka. Prema tome, Departman neće imati dodatne troškove, već će olakšati planiranje budžeta u budućnosti. Grupe civilnog društva pokazuju zabrinutost da se spomen-obilježja u nedovoljnom procentu fokusiraju na žene koje su dale doprinos za Kosovo.⁷⁸
7. Preduzeti rodne analize kao osnov za kreiranje politika i programa koji se odnose na prostorno planiranje i izgradnju. Ovo može osigurati da se potencijalno različite potrebe različitih žena i muškaraca uzmu u obzir prilikom prostornog planiranja i građevinskih radova. SRP, stručnjaci rodne ravnopravnosti, kao i predstavnici organizacija na čelu sa ženama, mogu biti pozvani da učestvuju u radnoj grupi za izradu politika kako bi ih razmotrili iz rodne perspektive i podržali rodnu ravnopravnost u istim. Ovo uključuje malo ili ne uključuje uopšte dodatne troškove za MŽSPP.

Departman za eksproprijaciju

Departman za eksproprijaciju u skladu sa zakonom na snazi prima i obrađuje zahteve za eksproprijaciju, predlaže odgovarajuće nacrt odluke, i daje naknadu za ekspropriisanu imovinu.⁷⁹ Ovaj Departman ima dva odeljenja: Odeljenje za imovinska pitanja⁸⁰ i Finansijsko i tehničko odeljenje.⁸¹ Departman je planirao da iznos planiranog budžetu za većinu ekonomskih kategorija ostane isti u 2017. godini. Čini se da je ukupan budžet smanjen i to se verovatno desilo, jer se kapitalne investicije nisu u potpunosti odrazile u prvom nacrtu budžetu za 2017. godinu unutar pojedinih budžetskih tabela svakog odeljenja ili odseka.

Plate i dnevnice

Departman je imao šest zaposlenih u 2016. godini, iako je u budžetu prvo predviđeno sedam. Isti broj žena i muškaraca rade u Departmanu, iako muškarci dobijaju nešto više od rashoda plata i dnevnica (55%), zbog svoje pozicije u okviru Departmana.

⁷⁷ Vidi, na primer: Vlada Kosova, Kosovski program protiv nasilja u porodici i Akcioni plan 2011-2014, Priština 2011, na: http://abgi.rks-gov.net/Portals/0/Ambasada_Raporti%20serbsiht.pdf.

⁷⁸ Za dalje komentare o polu i spomen obeležjima na Kosovu, vidi: Eli Krasniqi, spomenici na Kosovu danas, na: http://www.academia.edu/2627127/Memorials_in_Kosovo_Today.

⁷⁹ Uredba VRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 24.

⁸⁰ Odeljenje za imovinu prima prijave za imovinska pitanja za eksproprijaciju u skladu sa zakonom na snazi; organizuje javne rasprave o aplikacijama eksproprijacije i odlukama Vlade; i savetuje u vezi sa procesom eksproprijacije. Rešava primljene žalbe od strane Komisije i odeljenja koja se odnose na eksproprijaciju i kretanje stanovnika (Uredba GRK - br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 25).

⁸¹ Finansijsko i tehničko odeljenje prepoznaje i rešava dokumente o kompenzaciji i priprema dokumentaciju za isplatu. Sarađuje sa akcionarima i podržava organizovanje javnih rasprava za primljene aplikacije za eksproprijaciju (Isto, član 26).

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	1			1 (100%)	€3,856 (100%)	€3,856
401-600	4	2 (50%)	€11,874 (50%)	2 (50%)	€11,895 (50%)	€23,769
600+	1	1 (100%)	€7,353 (100%)			€7,353
Ukupno	6	3 (50%)	€19,227 (55%)	3 (50%)	€15,752 (45%)	€34,979

Programi i aktivnosti

Eksproprijacija nekretnina je počela 2010. godine kada je izgrađen prvi autoput "Vermičë-Merdare". Do danas, Vlada Kosova je usvojila 62 pravosnažnih odluka o eksproprijaciji i 10.000 nepokretnosti je eksproprijisano.⁸³ Tabela 17 pokazuje različite vrste nepokretnosti eksproprijisane od 2010. do 2016. godine. Podaci nisu razdvojeni po polu.

Privatna imovina	70.15%
Opštinska imovina	5.64%
Javna imovina	4.80%
Društvena imovina	19.41%

Tabela 18 sumira broj žalbi, zahteva, zahteva za informacije i obaveštenja od 2012. do 2015. godine, razdvojene po polu. Svake godine muškarci imaju tendenciju da podnese veliku većinu zahteva. Ovo se može povezati sa činjenicom da žene čine samo 15,3% od pojedinačnih ili zajedničkih imovinskih vlasnika na Kosovu.⁸⁴ Zbog toga, žene manje nego muškarci podnose zahteve koji se odnose na imovinu. Dalje kvalitativno ispitivanje od strane Departmana bi moglo da istraži zašto žene ne podnose zahteve Departmanu.

Godina		Vrsta			
		Zahtevi	Žalbe	Obaveštenja	Informacije
2012	Žene	0	0	0	0
	Muškarci	7	0	1	0
	Ukupno	7	0	1	0
2013	Žene	1	0	0	0
	Muškarci	18	0	0	1
	Ukupno	19	0	0	1
2014	Žene	0	0	0	0
	Muškarci	18	4	0	2
	Ukupno	18	4	0	2
2015	Žene	11	0	0	0
	Muškarci	196	17	0	0
	Ukupno	207	17	0	0

Preporučeni ciljevi

1. Povećati rashode na žene iz ekonomske kategorije plate i dnevnice sa 45% u 2016. godini.
2. Osigurati da li su podaci koji se odnose na eksproprijaciju razdvojeni prema polu u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.

⁸² Podaci dobijeni od osoblja u mesečnim zaradama. Proračuni godišnje zarade i zaokruživanje brojeva uradila MŽK.

⁸³ Podaci iz e-mail prepiske sa MŽK, 2. jun 2016. godine

⁸⁴ Republika Kosovo, Vlada, MŽSPP, internet stranica Katastarske agencije Kosova, na: <http://akk-statistics.rks-gov.net/>, ažurirano 11. avgusta 2016. godine

Preporučene aktivnosti

1. Imajući u vidu da budžet predviđa zapošljavanje još jednog člana osoblja, koristiti afirmativnu akciju da podstaknete žene da apliciraju i da se kvalifikovanim ženskim kandidatima daju dodatni poeni u procesu zapošljavanja u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Iako postoji jednak udeo žena i muškaraca, jer muškarci trenutno primaju nešto više od ovih troškova, angažovanje žene kao sedmog zaposlenog može da doprinese daljem balansiranju rashoda iz ekonomske kategorije plate i dnevnice među ženama i muškarcima.
2. Podelu izvršiti prema rodnoj eksproprijaciji, uključujući visinu pružene naknade i veličinu ekspropisane imovine. U najboljem slučaju, podaci se prikupljaju vezano sa polovima članova porodice u pogođenim domaćinstvima. Ovo ne uključuje dodatni trošak za Departman.
3. U aplikacijama eksproprijacije, ime žene i muškarca treba da bude na obrascu, da bi se osiguralo da su žene i muškarci informisani o postupku eksproprijacije i iznosu naknade. Ovo ne uključuje dodatne troškove za Ministarstvo, ali može da doprinese unapređenju rodne ravnopravnosti na Kosovu, zaštitom prava žena da znaju o odlukama koje su donete u vezi sa njihovom imovinom.
4. Na područjima zahvaćenim eksproprijacijom, aktivno uključiti lokalne ženske grupe i nevladine organizacije u podršci za organizovanjem javnih konsultacija i širenja informacija o pravima koje žene i muškarci imaju vezano sa eksproprijacijom. Ovo je važno da se osigura da žene i muškarci znaju svoja prava, da bi se izbegla potencijalna diskriminacija nad ženama u okviru domaćinstva u odnosu na dovijanje tih sredstava. Ovo ne uključuje nikakav dodatni trošak za Ministarstvo.
5. Uključiti u formularu za podnošenje žalbe, zahteva, informacija i obaveštenja jedno pitanje o razlozima zbog kojih ta osoba podnosi zahtev, a ne neki drugi član porodice, npr: „Moja supruga je bila sprečena; imovina je na moje ime; ja se bavim ovim stvarima u domaćinstvu, a ne moj suprug; i drugi razlog (upisati)“. To bi moglo pomoći u prikupljanju informacija o tome zašto muškarci češće podnose zahteve nego žene. Ovo, takođe, ne uključuje nikakva dodatna sredstva za Ministarstvo, iako bi ljudski resursi morali da odvoje malo vremena za analizu prikupljenih informacija. To bi bilo u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, koji zahteva da sve institucije održavaju rodno razdvojene podatke.

Departman za inspekciju životne sredine, prirode, vode, izgradnje i planiranja

Departman za inspekciju životne sredine, prirode, vode, izgradnje i planiranja koordinira inspekcije u skladu sa godišnjim planom Inspektorata za svaku oblast i važeći zakon.⁸⁵ Departman učestvuje i u domaćim i međunarodnim aktivnostima u vezi sa zaštitom životne sredine; prima žalbe i tužbe od udruženja i građana i razmatra ih u skladu sa važećim zakonima. Departman ima dva odeljenja: Odeljenje inspekcije za zaštitu životne sredine, prirode i voda i Odeljenje inspekcije za izgradnju i planiranje. Departman je imao samo rashode koji se odnose na plate i dnevnice, robu i usluge. Departman je planirao da ovo ostane prilično slično u 2017. godini.

Plate i dnevnice

Dok je budžet za 2016. godinu predvideo 29 zaposlenih, od avgusta 2016. godine, Departman i njegova odeljenja su imala 28 zaposlenih, od kojih su 29% žene. Oko 29% iz ekonomske kategorije plate i dnevnice je potrošeno na žene, a 71% na muškarce.

⁸⁵ U budžetu i propisima, zove se Departman. Međutim, rukovodilac ga naziva Inspektoratom. Vidi: Uredbu VRK – br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 21.

Tabela 19. Zaposleni u Departmanu za inspekciju životne sredine, prirode, vode, izgradnje i planiranja prema polu i nivou plata, jan-avg, 2016 ⁸⁶

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih za svaki nivo plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	1	0 (0%)	€0 (0%)	1 (100%)	€4,543 (100%)	€4,543
401-600	26	19 (73%)	€105,274 (71%)	7 (27%)	€42,267 (29%)	€147,541
600+	1	1 (100%)	€7,353 (100%)	0 (0%)	€0 (0%)	€7,353
Ukupno	28	20 (71%)	€112,627 (71%)	8 (29%)	€46,810 (29%)	€159,436

Departman nije pružio rodno razdvojene podatke u pogledu svojih aktivnosti. Idealno, Departman će održavati spisak pregledanih lokacija, pružajući rodno razdvojene podatke gde je to moguće, o tome da li kompanija koja je pregledana rukovođena od strane žene ili muškarca, kao i sastav pogođenih zajednica po polu.

Odeljenje inspekcije za zaštitu životne sredine, prirode i voda

Odeljenje inspekcije za zaštitu životne sredine, prirode i voda nadgleda: primenu zakonskih odredaba koje se odnose na zaštitu životne sredine; aktivnosti koje izazivaju degradaciju životne sredine, identifikujući stranku koja uzrokuje štetu; kvaliteta vazduha, vode, zemlje i prirode; upravljanje prirodnim resursima u pogledu zaštite životne sredine; mere zaštite životne sredine i upravljanje vodnim resursima. Ovo Odeljenje, takođe, kontroliše i prati sve ostale aktivnosti u vezi sa pravilnom upotrebom vode u skladu sa zakonima koji su na snazi.⁸⁷

Tabela 20 pokazuje broj pisanih zahteva koje je Inspektorat za zaštitu životne sredine primio od februara do juna 2016. godine. Od 12 podnetih zahteva, samo je jedan (8,3%) podnela žena. Tabela 21 raspoređuje vrste podnetih zahteva: zahteva, žalbi i predstavki. Žene podnose manje žalbi, zahteva i peticija koje se odnose na ekološku inspekciju od muškaraca.

Tabela 20. Zahtevi raspoređeni prema polu

Žene	Muškarci	Institucije	Ukupno
1 (8.3%)	9 (75.0%)	2 (16.7%)	12

Tabela 21. Broj zahteva prema polu i vrsti, februar-jun 2016

Zahtev/potraživanja				Žalbe				Peticije			
Žene	Muškarci	Institucije	Ukupno	Žene	Muškarci	Institucije	Ukupno	Žene	Muškarci	Institucije	Ukupno
1 (12.5%)	5 (62.5%)	2 (25.0%)	8	0 (0.0%)	2 (100%)	0 (0.0%)	2	0 (0.0%)	2 (100%)	0 (0.0%)	2

Odeljenje inspekcije za izgradnju i planiranje

Odeljenje inspekcije za izgradnju i planiranju priprema godišnji plan rada, nadgleda primenu zakonskih odredbi koje se odnose na izgradnju i prostorno planiranje, i nadgleda svaku izgradnju i aktivnosti planiranja u skladu sa zakonima na snazi.⁸⁸ Ovo Odeljenje nije poslalo rodno razdvojene podatke. Informacije u vezi sa polom inspektora; polom kontrolisanih vlasnika i menadžera preduzeća, kao i polom zaposlenih u kontrolisanim preduzećima mogu biti korisne kao osnov za rad Odeljenja.

Preporučeni ciljevi

1. Povećati procenat žena koje rade za Departman i njegova odeljenja sa 29% u 2016. godini na 31% u 2017. godini, čime se povećava procenat rashoda na žene u ekonomskoj kategoriji plate i dnevnice.

⁸⁶ Podaci dobijeni od strane osoblja u mesečnim zaradama. Proračuni godišnje zarade i zaokruživanje brojeva izvršila MŽK.

⁸⁷ Uredbu VRK – br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, član 22.

⁸⁸ Isto, član 23.

2. Povećati broj i procenat različitih vrsta zahteva podnetih od strane žena sa jednog (8,3%) u prvoj polovini 2016. godine na 20 (50%) u 2017. godini.

Preporučene aktivnosti

1. S obzirom da budžet predviđa zapošljavanje još jednog radnika, koristiti afirmativne akcije za podsticanje žena da apliciraju i dati kvalifikovanim ženskim kandidatima dodatne poene u procesu zapošljavanja u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.
2. Podizanje svesti među ženama o njihovim pravima i procedurama za izradu pisanih zahteva i žalbi. Ovo se može uraditi u saradnji sa lokalnim ženskim organizacijama i objavljivanjem u javnim službama na javnoj televiziji RTK sa malo ili nimalo troškova. Ovo može doprineti tome da od usluga koje pruža ovo Odeljenje imaju koristi i žene i muškarci i da žene i muškarci dobijaju blagovremeno odgovor na potencijalne ekološke rizike.

Kancelarija projekta za selo Hade

Kosovska energetska korporacija (KEK) proširuje svoje rudarske radove. Proširenje rudarske površine će zahtevati fizičko i ekonomsko raseljavanje nekih delova sela Hade, naročito naselje Shala. Kancelarija projekta za selo Hade je osnovana da bi pomogla u planiranju evakuacije i raseljavanja stanovnika. U julu 2009. godine, Vlada je zvanično zadužila Kancelariju sela Hade da vodi proces implementacije plana preseljenja naselja Shala.⁸⁹ U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, kao javna politika, ovaj plan preseljenja treba da razmotri potencijalno različite potrebe i prioritete žena i muškaraca, devojčica i dečaka u selu Hade. Plan preseljenja je izrađen u skladu sa međunarodnim standardima, kao što su Operativne procedure Svetske banke za prinudna preseljenja, i Međunarodnom finansijskom korporacijom (MFK) standardi učinka na životnu sredinu i socijalne održivosti.⁹⁰ To jasno zahteva mere za uključivanje pola i perspektive ljudskih prava kako bi se ispunile potrebe ugroženih grupa u okviru preseljene zajednice,⁹¹ i za identifikaciju potencijalnih rizika i uticaja u procesu preseljenja ovih grupa.⁹²

Međutim, plan o preseljenju sela Hade može uključiti više rodne perspektive integracijom izvodljive strategije za podsticanje učešća žena u javnim skupovima i procesima žalbe. Plan, takođe, predviđa osnivanje malih preduzeća i novih institucija u novom naselju, kao što su škole, medicinski centar, dnevno staranje i sportsko-rekreativni centar. Trenutno, žene čine oko 16% od 135 aktivnih radnika u zajednici.⁹³ Afirmativne akcije se mogu koristiti radi povećanja procenta žena zaposlenih nakon stvaranja gore navedenih novih radnih mesta.

Preporučeni ciljevi

1. Osigurati da je rodna perspektiva integrisana u okviru plana raseljavanja za naselje Shala.

⁸⁹ Akcioni plan raseljenja: *Projekat Kosova za zaseljka Šalje kod sela Hade*, 2011, str. 18, na: mmph.rks-gov.net/.../Kosovo_-_ESIA_-_final__draft_Serbian_discl.

⁹⁰ Isto.

⁹¹ Svetska banka, *Operational Policies: Involuntary Resettlements (Operativne politike: Nedobrovoljni preseljavanja*, potrebne mere, član 8, str. 4, 2001, na:

<http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/OP412.pdf>.

⁹² IFC World Bank Group, *IFC standardi performanse o zaštiti životne i socijalne održivosti, identifikacija rizika i uticaja*, str. 7, 2012, na:

http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/c8f524004a73daeca09afdf998895a12/IFC_Performance_Standards.pdf?MOD=AJPE RES.

⁹³ *Projekat Kosova za zaseljka Šalje kod sela Hade*, 2011, str. 30.

Preporučene aktivnosti

1. Razmotriti plan preseljenja za naselje Shala i osigurati da je rodna perspektiva integrisana. Ovo može uraditi SRP u konsultaciji sa stručnjacima za polove i lokalnim organizacijama koje rade sa ženama u ugroženom području. Organizovati javne konsultacije o nacrtu plana, zajedno sa ženama i muškarcima, obezbeđujući aktivno učešće žena, kako bi razgovarali o njihovim potrebama i prioritetima kao deo njihovog preseljenja. Osigurati da su pitanja pokrenuta tokom ovih konsultacija uključena u revidiranom planu. Koristiti afirmativne akcije radi povećanja zaposlenosti među ženama u selu gde je to moguće.

Kosovska agencija za zaštitu životne sredine

Kosovska agencija za zaštitu životne sredine (KAZŽS) je odgovorna za praćenje stanja životne sredine i prirode. Agencija, takođe, stvara i upravlja bazom podataka za životnu sredinu i informacionim sistemom. KAZŽS analizira podatke i sastavlja izveštaje o stanju životne sredine. KAZŽS ima nekoliko instituta, uključujući Zavod za zaštitu prirode, Hidrometeorološki zavod i Institut za prostorno planiranje. Pored toga, KAZŽS uključuje upravu Nacionalnog parka – Bjesket e Nemuna, upravu Nacionalnog parka Shari i Državnu upravu za životnu sredinu (sada se naziva Uprava za praćenje životne sredine, procena i izveštavanje).⁹⁴ Budžet KAZŽS-a za 2017. godinu će ostati prilično sličan 2016. godini, osim smanjenja plata i dnevnica i povećanje roba i usluga. Slično drugim departmanima, planirani kapitalni troškovi nisu još ogleđani u tabeli budžeta svakog pojedinačnog odeljenja.

Plate i dnevnice

Tabela 22 pokazuje broj i procenat žena i muškaraca zaposlenih u KAZŽS-u, njenim agencijama, institutima i upravama od maja 2016. godine.

	Ukupan broj zaposlenih	# i % žena	# i % muškaraca
Kosovska agencija za zaštitu životne sredine	4	1 (25%)	3 (75%)
Institute za zaštitu prirode	6	1 (17%)	5 (83%)
Hidrometeorološki zavod	21 ⁹⁶	4 (19%)	17 (81%)
Institute za prostorno planiranje	12	5 (42%)	7 (58%)
Odelek informacionog sistema za zaštitu životne sredine	3	2 (67%)	1 (33%)
Uprava Nacionalnog parka Šar	19	0 (0%)	19 (100%)
Uprava Nacionalnog parka Bjesket e Nemuna	2	0 (0%)	2 (100%)
Uprava za praćenje životne sredine, procena i izveštavanje	13	3 (23%)	10 (77%)
Ukupno	80	16 (20%)	64 (80%)

U avgustu 2016. godine, više muškaraca je zaposleno u KAZŽS nego žena, od 79% zaposlenih (Tabela 23). Generalno, KAZŽS je potrošila oko 77% od plata i dnevnica na muškarce i 23% na žene.

⁹⁴ Internet stranica KAZŽS, MŽSPP Uredba br. 03/2014 o odgovornostima, unutrašnje uređenju i sistematizaciji radnih mesta u Agenciji za zaštitu životne sredine Kosova, na: <http://mmp-h-rks.org/sr/Kosovska-Agencija-za-za%C5%A1titu-%C5%BEivotne>.

⁹⁵ Podatke obezbedilo osoblje Departmana za ljudske resurse, 23. maj 2016.

⁹⁶ Representatives of this Institute said there are 17 employees, 7 July 2016.

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	42	37 (88%)	€142,513 (86%)	5 (12%)	€22,714 (14%)	€165,227
401-600	31	20 (65%)	€111,940 (65%)	11 (35%)	€61,210 (35%)	€173,151
600+	7	6 (86%)	€50,637 (87%)	1 (14%)	€7,353 (13%)	€57,990
Ukupno	80	63 (79%)	€305,091 (77%)	17 (21%)	€91,276 (23%)	€396,367

Institute za zaštitu prirode

Institut za zaštitu prirode je odgovoran za prikupljanje podataka; praćenje biološke raznolikosti i pejzaža i predlaganje mera za njihovu zaštitu. Institut radi i statističke analize i piše izveštaje koji se odnose na zaštitu prirode. Ovaj Institut nadgleda implementaciju međunarodnih dokumenata u ovoj oblasti i priprema profesionalne standarde za zaštitu i očuvanje prirode.⁹⁸ Dok Odjeljenje za zaštitu prirode kreira politike o zaštiti prirode, Institut obavlja stručne poslove za zaštitu prirode. Nisu obezbeđeni rodno razdvojeni podaci, uprkos zahtevima.

Hidrometeorološki zavod

Hidrometeorološki zavod održava mrežu hidroloških i meteoroloških stanica. Organizuje merenja hidroloških, meteoroloških, bio-meteoroloških i hidro-bioloških faktora i pojava. Institut prognozira vreme, prati kvalitet vazduha i studira kako vreme, klima, površina i podzemne vode utiču na biosferu. Piše izveštaje o ovim pitanjima. Institut ima dva sektora: Hidrološki sektor koji prati površinske vode i Sektor laboratorije koji vrši fizičko-hemijske analize vode, zemljišta i kvalitet vazduha.⁹⁹ Institut još uvek nije integrisao rodnu perspektivu prilikom proučavanja kako promene vremena, klime i voda mogu različito da utiču na žene i muškarce.¹⁰⁰ Međutim, UNDP je nedavno podržao procenu o ravnopravnosti i adaptacije klimatskim promjenama koji pomažu širem informisanju i kreiranju budućih politika i programa ovog instituta i MŽSPP, u bliskoj saradnji sa drugim relevantnim ministarstvima i nevladinim akterima. Institut deli budžet sa KAZŽS-om.

Plate i dnevnice

Budžetska linija plate i dnevnice Instituta je svake godine ostala ista od 2014. do 2016. godine (€ 66,969), kada je Institut imao 17 zaposlenih. Tabela 24 pokazuje da su u Hidrometeorološkom zavodu samo 29% čini zaposlenih žena i 31% od plate i dnevnice se troše na njih.

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih na svakom nivou plate	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	15	11 (73%)	€3,447 (74%)	4 (27%)	€1,235.4 (26%)	€4,682.8
401-600	2	1 (50%)	€402 (45%)	1 (50%)	€496.18 (55%)	€897.98
Ukupno	17	12 (71%)	€3,849 (69%)	5 (29%)	€1,732 (31%)	€5,581

Učešća u obukama i službenim putovanjima su finansirana preko ekonomske kategorije roba i usluga. Tabela 25 pokazuje da su samo 10% učesnika u obukama koje je obezbedio Hidrometeorološki

⁹⁷ Podaci pruženi od strane osoblja u mesečnim zaradama. Proračun godišnjih zarada i zaokruživanje brojeva izvršila MŽK.

⁹⁸ Internet stranica KAZŽS, Institut za zaštitu prirode, na: <http://www.ammk-rks.net/?page=3,132>.

⁹⁹ Internet stranica KAZŽS, Hidrometeorološki zavod Kosova, na: <http://www.ammk-rks.net/?page=3,127>.

¹⁰⁰ Prepiska MŽK sa zvaničnicima, 7. jul 2016. godine

zavod bile žene.¹⁰¹ Pored toga, žene su nedovoljno bile zastupljene u službenim putovanjima i čine 30% učesnika. Pošto tačni troškovi nisu dostavljeni, može se zaključiti da su troškove koji se odnose na obuku i dnevnice za zaposlene više koristili muškarci nego žene.

	# i % žene	# i % muškarci	Ukupno
Učesnici u obukama	1 (10%)	9 (90%)	10
Učesnici u službenim putovanjima	5 (30%)	14 (70%)	20
Ukupno	5 (29%)	12 (71%)	17

Institute za prostorno planiranje

Ovaj Institut stvara Prostorni plan Kosova i planira posebne zone od interesa za državu, kao što su Bjeshket e Nemuna, Shar, i Mirusha. Institut razvija i ljudske kapacitete i pruža tehničku stručnu pomoć poslodavcima na opštinskom nivou u pripremi opštinskih planova.¹⁰² Pošto su to javne politike, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, Institut treba da osigura da je rodna perspektiva uključena u opštinskoj prostorno planskoj dokumentaciji, imajući u vidu potencijalno različite potrebe i namene javnih prostora različitim ženama i muškarcima.

Plate i dnevnice

Kao što Tabela 26 pokazuje, u 2016. godini Institut za prostorno planiranje je zapošljavalo jednak broj žena i muškaraca. Međutim, muškarci dobijaju malo više troškova iz ekonomske kategorije plate i dnevnice, jer su muškarci zaposleni na najvišem nivou plata. I pored toga, ovaj Institut ima prilično uravnotežene troškove na zaposlene žene i muškarce.

Nivo plata	Ukupan broj zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
401-600	9	4 (44%)	€22,800 (45%)	5 (56%)	€28,320 (55%)	€51,120
600+	1	1 (100%)	€7,320 (100%)	0 (0%)	€0 (0%)	€7,320
Ukupno	10	5 (50%)	€30,120 (52%)	5 (50%)	€28,320 (48%)	€58,440

Programi i aktivnosti

Institut je organizovao javne rasprave, npr: u vezi sa prostornim planom Bjeshket e Nemuna. Muškarci su činili većinu učesnika na ovim raspravama. "Kada smo zamolili učesnike da obaveste žene da dođu na javne rasprave, šef Instituta i ostali su odgovorili na sledeći način: „Šta će vam naše žene?".¹⁰⁴ U takvim situacijama, najbolje prakse u drugim zajednicama na Kosovu su pokazale da može biti korisno da se sarađuje sa lokalnim ženskim organizacijama da organizuju sastanke sa ženama odvojeno od muškaraca kako bi čuli konkretne ideje i zabrinutosti žena. Ako su potrebne zajedničke odluke od strane zajednice, još jedan sastanak može biti organizovan kasnije, uključujući i žene i muškarce, uz podršku lokalnih organizacija.

¹⁰¹ Za dodatne informacije i više konkretnih preporuka, pogledajte: UNDP, Integrisanje Rodnih Pitanja u Politike i Strategije Prilagođavanja Klimatskim Promenama i Smanjenja Opasnosti od Nepogoda na Kosovu, Priština: UNDP, 2016, na: http://www.ks.undp.org/content/kosovo/en/home/library/environment_energy/the-gender--drr---cca-report/

¹⁰² Internet stranica KAZŽS, Institut za prostorno planiranje, na: <http://www.ammk-rks.net/?page=3.1>.

¹⁰³ Podaci iz ove tabele su obezbeđeni od strane Instituta za prostorno planiranje. Institut nema budžetsku liniju, jer njegov budžet dolazi iz KAZŽS. U tabeli su zaokružene neto plate po koeficijentima zaposlenih.

¹⁰⁴ Razgovor sa MŽK, 16. maj 2016. godine

Što se tiče nacrt strateških dokumenata, šef Instituta navodi da su dostupni svima na sajtu Instituta, „bez diskriminacije na osnovu pola, uzrasta, veroispovesti, profesije, itd.”¹⁰⁵ Međutim, neke grupe možda neće moći da pregledaju i doprinesu takvim dokumentima zbog nedostatka pristupa internetu u određenim regionima ili među određenim polovima, zbog starosti ili religijskih grupa. Neke grupe, takođe, ne znaju o kreiranju politika ili kako da učestvuju u procesima donošenja odluka.

Što se tiče urbanog planiranja u određenim opštinama, opštinski zvaničnici su organizovali nekoliko konsultacija sa građanima. Na primer, opština Priština je organizovala konsultacije sa građanima u vezi sa urbanističkim planiranjem. Međutim, nevladine organizacije kao što je *Ec Ma Ndryshe* je „primetila neke nedostatke u vezi sa organizacijom tih razgovora“. U saopštenjima, dotična organizacija je navela da je „način informisanja građana i nerazumno ciljanje grupa u zajednici dovelo dotle da na ovim javnim raspravama prisustvuju preko 90% muških učesnika [sic].”¹⁰⁶ Važno je da ovaj Departman i njegova odeljenja daju smernice opštinama i da ih podrže u sprovođenju najboljih praksi u organizovanju javnih rasprava, osiguravajući da različite žene i muškarci prisustvuju. U suprotnom, njihove potrebe i prioritete ne mogu biti adekvatno uzeti u obzir prilikom stvaranja prostornih planova, i, kao rezultat toga, prostorno planiranje ne može zadovoljiti njihove potencijalno različite potrebe.

Uprava Nacionalnog parka - Bjeshket e Nemuna

MŽSPP je formiralo Upravu Nacionalnog parka Bjeshket e Nemuna da upravlja ovim parkom.¹⁰⁷ KAZŽS upravlja budžetom Uprave. Uprava nije obezbedila podatke razdvojene po polu, uprkos zahtevima.

Uprava Nacionalnog parka Shari

Uprava Nacionalnog parka Shari upravlja korišćenjem prirodnih resursa i treba da kompletira pravu infrastrukturu za održivo upravljanje ovim parkom. Uprava saraduje sa lokalnim i opštinskim vlastima, policijom, tužilaštvom, sudovima, inspektorima, vatrogascima i ekološkim udruženjima. Ova Uprava ima dva sektora: Sektor šumarstva i Biološki sektor.¹⁰⁸ KAZŽS upravlja budžetom Uprave. Od 18 zaposlenih, svi su muškarci.¹⁰⁹ Dakle, 100% rashoda iz ekonomske kategorije plate i dnevnice se troši na muškarce. Uprava nije obezbedila dodatne podatke razdvojene prema polu u vezi sa njenim radom, uprkos zahtevima.

Uprava za praćenje životne sredine, procena i izveštavanje

Ova Uprava osmišljava kriterijume za praćenje na osnovu evropskih i nacionalnih standarda i indikatora za zaštitu životne sredine. Uprava prikuplja informacije od zagađivača na Kosovu, uključujući u vezi sa energijom, industrijom, saobraćajem, poljoprivrednim i šumarskim sektorom, Uprava, takođe, prikuplja podatke o stanju vazduha, vode i kvaliteta zemljišta, kao i o stanju prirode, biodiverziteta, otpada i životne sredine. Ima zadatak da ispituje odnose između njih i zdravlja. Uprava organizuje praćenje promena u životnoj sredini u skladu sa zahtevima MSŽPP, strateškim planovima i programima. Ova Uprava obavlja hemijske analize, obrađuje prikupljene podatke i unapred procenjuje potencijalne incidente na životnoj sredini koji se mogu pojaviti¹¹⁰ U skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova, Uprava treba da sprovede rodnu analizu kao deo ovih analiza. To uključuje prikupljanje podataka

¹⁰⁵ E-mejl prepiska sa šefom Instituta za prostorno planiranje, 2. jun 2016. godine

¹⁰⁶ *Ec Ma Ndryshe*, saopštenje, *Javna diskusija o urbanističkom planu u Prištini radi sveobuhvatanja*, na, Priština: 2014, na: http://www.ecmandryshe.org/repository/docs/Public_discussions_about_urban_plans_in_Pristina_to_be_all-embracing.pdf.

¹⁰⁷ Skupština Republike Kosova, Zakon br. 04 /L-086 o Nacionalnom parku Bješkät e Nemuna, član 4, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20Nacionalnom%20Parku%20-Bjeshket%20e%20Nemuna.pdf>.

¹⁰⁸ Internet stranica KAZŽS, Uprava Nacionalnog parka Šar, na: <http://www.ammk-rks.net/?page=3.123> .

¹⁰⁹ E-mejl prepiska sa Upravom, 29. jun 2016. godine

¹¹⁰ Internet stranica KAZŽS, Uprava za praćenje životne sredine, procenu i izveštavanje, na: <http://www.ammk-rks.net/index.php?page=3.30>.

razdvojenih po polu u odnosu na to kako zagađenje i siromašan vazduh, vode, zemljišta i kvalitet može različito da utiče na žene, muškarce, devojčice i dečake.

Međutim, ova Uprava nikada nije sprovela rodnu analizu o tome kako životna sredina ili programi za zaštitu životne sredine mogu različito da utiču na žene i muškarce.¹¹¹ Šef Uprave je učestvovao u obuci o temama, uključujući i energiju, koje su obuhvatale rodna pitanja, kao što su uticaj rodni uloga u okviru domaćinstva na zaštitu životne sredine. Međutim, ova obuka nije promenila stav o tome kako Uprava radi svoj posao.¹¹²

Plate i dnevnice

Kao što Tabela 27 pokazuje, žene čine 38,5% zaposlenih u ovoj Upravi. Na najnižem nivou plate, (€ 201-400) žene čine 100% zaposlenih, dok one predstavljaju 40% zaposlenih u opsegu plate srednjeg nivoa i 0% na najvišem nivou. Iako stvarni troškovi na žene i muškarce nisu dostavljeni, može se zaključiti da je više od ekonomske kategorije plate i dnevnice potrošeno na muškarce nego na žene.

Tabela 27. Zaposleni u Upravi za praćenje životne sredine, procenu i izveštavanje u 2016, prema polu i nivou plate						
Nivo plata	Ukupno zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno potrošen iznos
201-400	1	0 (0%)		1 (100%)		
401-600	11	7 (60%)		4 (40%)		
600+	1	1 (100%)		0 (0%)		
Ukupno	13	8 (61.5%)		5 (38.5%)		

Preporučeni ciljevi

1. Povećati procenat žena koje rade u KAZŽS sa 21% u 2016. godini na 24% u 2017. godini, čime se povećava učešće u ekonomskoj kategoriji plate i dnevnicu potrošenih na žene.
2. Osigurati da podizanje svesti u vezi sa zaštitom prirode ispunjava potencijalno različite komunikacione potrebe žena i muškaraca.
3. Povećati procenat žena iz Hidrometeorološkog zavoda koje učestvuju u zvaničnim putovanjima (30%) i imaju koristi od obuka (10%).
4. Osigurati da je rodna perspektiva uključena prilikom razmatranja svih opštinskih prostorno planskih dokumenata.
5. Poboljšati rodnu perspektivu u okviru prostornih planova, uključujući nacionalne parkove.
6. Poboljšati uključivanje rodne analize u praćenju životne sredine, proceni i izveštavanju.

Preporučene aktivnosti

1. KAZŽS može koristiti afirmativne akcije u zapošljavanju druga tri radnika ka unapređenju rodne ravnoteže između žena i muškaraca u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Ovo neće stvoriti dodatne troškove, a doprineće tome da KAZŽS sprovodi svoje zakonske obaveze da se obezbedi ravnopravna zastupljenost polova u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova.
2. U pripremi mera za zaštitu prirode, Institut za zaštitu prirode treba da razmotri najbolje načine da dopre do žena, muškaraca, devojčica i dečaka radi podizanja svesti o značaju zaštite prirode. Komunikacije i planovi za podizanje svesti mogu uzeti u obzir potencijalno različite komunikacione potrebe i interese žena i muškaraca. Komunikacioni materijali mogu biti prikazani kako bi se osiguralo da nisu rodno pristrasni. SRP može biti uključen u ovom procesu i mogu se konsultovati organizacije za ženska prava bez dodatnih troškova za Ministarstvo.

¹¹¹ Intervju MŽK sa šefom Uprave za praćenje životne sredine, procenu i izveštavanje, 12. maj 2016. godine

¹¹² Isto.

3. Koristiti afirmativne akcije radi slanja većeg broja žena iz Hidrometeorološkog zavoda kao zvanične predstavnike i omogućiti im da učestvuju u obukama, čime se postižu jednaki troškovi iz ekonomske kategorije roba i usluga.
4. Institut prostornog planiranja treba da pregleda svu opštinsko prostorno plansku dokumentaciju kako bi se osiguralo da je rodna perspektiva uključena i savetovati se sa opštinama tokom procesa izrade ovih planova. Ovo uključuje potencijalno različite potrebe i namene javnih prostora za različite žene i muškarce i savetovati opštine radi konsultacija sa različitim ženama i muškarcima prilikom formulisanja njihovih prostornih planova. U ovom procesu treba uključiti SRP i konsultovati lokalnog stručnjaka za polove, koji možda neće zahtevati dodatna sredstva.
5. Organizovati odvojene javne konsultacije sa ženama u bliskoj saradnji sa lokalnim ženskim organizacijama, tako da se njihovi prioriteti i potrebe vezani za prostorno planiranje i nacionalne parkove mogu čuti. Ako je potrebno, Uprava može razmotriti izdvajanje minimalnih dodatnih sredstava za potrebe ovih sastanaka.
6. Uprava za praćenje životne sredine, procenu i izveštavanje treba da obezbedi da su rodno razdvojeni podaci koji se odnose na uticaj zagađenja, vazduha, zemljišta i kvalitet vode prikupljeni i analizirani u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti polova. Ovo skreće pažnju na to kako različiti oblici zagađenja mogu različito uticati na žene, muškarce, devojčice i dečake. Ovo se može uraditi u saradnji sa KAS. Uključivanje pitanja u postojećem istraživanju, ne zahteva dodatne troškove za Ministarstvo.

Kosovska katastarska agencija

Kosovska katastarska agencija (KKA) održava geoprostorne podatke infrastrukture, katastarsku bazu podataka, imovinske registre i mapiranje. Agencija upravlja nacionalnim kompjuterskim sistemom koji se bavi katastarskim podacima, izdaje dozvole kompanijama i prati geodete koji sprovode katastarska istraživanja. Agencija može i da izdaje smernice u vezi sa katastarskim aktivnostima.¹¹³ Agencija ima sledeće katastarske jedinice: katastarskih parcela, zgrada, delova zgrade i komunalnih usluga.¹¹⁴ Agencija ima pet uprava i njihove sektore,¹¹⁵ kao i Sektor za nabavke. Uprave KKA su:¹¹⁶ Uprava za registar nepokretne imovine (ORNI),¹¹⁷ Uprava o geo-informacijama, Uprava za upravljanje sistemom informacione tehnologije za katastar,¹¹⁸ Uprava za pravne poslove¹¹⁹ i Uprava za finansije i opšte usluge.¹²⁰

¹¹³ Zakon br. 04/-L-013 o katastru, član 4, na:

<http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20katastru.pdf>.

¹¹⁴ Isto, član 7.

¹¹⁵ Sektor za katastar, GIS i premere razvija katastarski informacioni sistem. Bavi se i vektorizacijom, transformacijom katastarskih karata (planova) i stvara standarde za licencirane katastarskih preduzeća, kancelarija i geodezija (KKA sajt, Uredba br. 20/2014 za unutrašnje organizovanje i sistematizaciju radnih mesta u Kosovske katastarske agenciji, član 7, na:

http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/RREGULLORE_ORK_NR.20.2014_PER_ORGANIZIMIN_E_BRENDSEHEM_DHE_SISTEMATIZIMIN....pdf.

¹¹⁶ Isto, Organogram KKA, str. 41.

¹¹⁷ Uprava za registar nepokretne imovine (DIPR) obezbeđuje implementaciju Zakona o katastru, Zakona o UPNIL i Zakona o zalozima u opštinskim katastarskim kancelarijama (OKK). Održava planove i mape koje se odnose na katastar; distribuirati katastarske informacije OKK-u i nalaže OKK-u u katastarskoj registraciji (Isto, član 6).

¹¹⁸ Uprava za upravljanje sistemom informacione tehnologije za katastar obezbeđuje da je IT sistem j dostupan korisnicima katastarskih registra i drugim KKA registra. Uprava osigurava bezbednost IT KKA sistema i podržava OKK sa IT opremom. Upravlja bazom podataka i IT procedurom za migracije i kontrolu kvaliteta podataka (Isto, član 15.).

¹¹⁹ Uprava za pravne poslove nudi pomoć sa izradom zakona koji se odnosi na rad KKA. Ona osigurava usklađivanje zakonodavstva KKA sa EU i drugim zakonima na snazi na Kosovu. Uprava saraduje sa MŽSPP i Ministarstvom pravde u pravnim sporovima, predstavljajući KKA (isto, član 18).

¹²⁰ Uprava za finansije i opšte usluge sprovodi procedure zapošljavanja za izbor kvalifikovanih kadrova, upravlja unutrašnjom organizacijom KKA i pruža administrativnu i logističku pomoć. Priprema i ocenjuje budžet Agencije (Isto, član 21).

U nacrtu budžetu za 2017. godinu, naziv budžeta Agencije je bio „Katastarske službe“, dok su u budžetu Kosova za 2016. godinu, katastarske službe bile pod Katastarskom agencijom. Iako je KKA planirala da broj zaposlenih ostane isti, ona je predvidela više od 40.000 € smanjenja rashoda za plate i dnevnice u 2017. godini. U isto vreme, predviđeno je slično povećanje za ekonomsku kategoriju robe i usluge. Kapitalne investicije još uvek nisu navedene u budžetu Agencije, ali su uključene u ukupnom budžetu MŽSPP.

Plate i dnevnice

Kao što Tabela 28 pokazuje, žene su i dalje ostale nedovoljno zastupljene u okviru Agencije, a njihova zastupljenost je opala od 2014. godine.

Godina	Ukupno zaposlenih	# i % žena	# i % muškaraca	Potrošen iznos na žene	Potrošen iznos na muškarce	Ukupno potrošeno
2014	51	20 (39%)	31 (61%)	€111,274 (39%)	€171,949 (61%)	€283,223
2015	50	19 (38%)	32 (64%)	€132,828 (40%)	€202,763 (60%)	€335,591
2016	57	19 (33%)	38 (67%)	€135,756 (36%)	€237,124 (64%)	€372,880
Planirano za 2017	57	19 (33%)	38 (67%)	€135,756 (36%)	€237,124 (64%)	€372,880

U 2016. godini, žene su činile 33% zaposlenih i primaju 36% od troškova iz ekonomske kategorije plate i dnevnice. Ovo je planirano da ostane isto u 2017. godini.

Nivo plata	Ukupno zaposlenih na svakom nivou plata	# i % muškaraca	Potrošen iznos na muškarce	# i % žena	Potrošen iznos na žene	Ukupno planirano da se potroši
201-400	11	9 (82%)	€35,476 (80%)	2 (18%)	€8,804 (20%)	€44,280
401-600	35	23 (66%)	€134,789 (65%)	12 (34%)	€74,110 (35%)	€208,899
600+	11	6 (55%)	€56,612 (47%)	5 (45%)	€63089 (53%)	€119,701

Programi i aktivnosti

Kao što Tabela 30 pokazuje, između 2013. i 2015. godine, 86,3% zahteva za kompenzaciju su podneli muškarci. Broj zahteva za kompenzaciju je dosledno manji kod žena nego kod muškaraca. Pored toga, od 114 licenciranih geodeta na Kosovu, samo je pet žena (samo 4%).¹²¹

Godina	Žene	Muškarci	Ukupno
2013	15 (17%)	73 (83%)	88
2014	1 (14%)	6 (86%)	7
2015	7 (10%)	66 (90%)	73
	23 (14%)	145 (86%)	168

¹²¹ MŽSPP, KKA, Lista licenciranih geodeta, na: <http://www.kca-ks.org/documents/10179/25744/Licencat+per+Gjeodet+definitive.pdf/a2a47cbd-5aec-4f0f-bb8c-a39f5a0148c6>.

¹²² Odeljenje za eksproprijaciju, e-mejl prepiske, 2. juna 2016. godina.

Preporučeni ciljevi

1. Povećati procenat rashoda iz ekonomske kategorije plate i dnevnice potrošeno na žene sa 36% u 2016. godini.
2. Povećati broj i procenat zahteva za kompenzaciju koje su podnele žene sa 9,6% u 2015. godini.
3. Izmeniti Zakon o osnivanju registra za prava na nepokretnu imovinu ka zaštiti imovinskih prava žena.
4. Povećati procenat licenciranih geodeta koje su žene sa 4% u 2016. godini.

Preporučene aktivnosti

1. Kada postoje slobodna radna mesta, koristiti afirmativne akcije za poboljšanje rodne ravnopravnosti među zaposlenima, što doprinosi pravičnijem trošenju ekonomske kategorije plata i dnevnica. Uprava za finansije i opšte usluge može olakšati izbor kvalifikovanih žena, uključivanjem afirmativnih akcija u postupku zapošljavanja, kao što je predviđeno Zakonom o ravnopravnosti polova.
2. Podizati svest među ženama o tome kako da pišu i podnose zahteve za kompenzaciju. Ovo se može postići putem objavljivanja preko javnih usluga na televiziji RTK sa malo ili nimalo troškova. Sarađivati sa organizacijama za ženska prava da se dalje unapredi kapacitet žena i naučiti ih kako da sastave zahtev za kompenzaciju.
3. Inicirati izmene i dopune Zakona o osnivanju registra za prava na nepokretnu imovinu tako da obuhvati zakonske odredbe u kojima se navodi da institucije koje daju titular moraju da traže da stranke koje registruju imovinu dostave dokaz o tome kada je stvorena imovina. Ovo može poboljšati registraciju imovine u ime oba supružnika. Štaviše, to će sprečiti registraciju imovine na ime samo jednog bračnog druga. Pored toga, obezbediti da zakonske odredbe preciziraju i standardizuju dokumente koje katastarske službe moraju tražiti za registraciju imovine, naročito prilikom registrovanja imovine na ime oba supružnika.
4. Koristiti afirmativne akcije da bi se aktivno podstaklo više žena da rade kao geodeti.

Citirani radovi

- CAP-NET, GWA 2014. *Why Gender Matters in IWRM: A Tutorial for Water Managers*, (Zašto rodna pitanja u IWRM A: Vodič za menadžere vode); čitav tekst na: <http://www.thewaterchannel.tv/gender/content/img/frd-full-resource-document-web-version.pdf>.
- Ec ma Ndryshe, saopštenje, *Javna diskusija o urbanističkom planu u Prištini radi sveobuhvatnja*, na: http://www.ecmandryshe.org/repository/docs/Public_discussions_about_urban_plans_in_Pristina_t_o_be_all-embracing.pdf.
- _____, i Pro-planiranje, *Izazovi planiranja i prostornog upravljanja u opštinama; uloga civilnog društva u njihovom rešavanju*, Priština, 2016, na: http://www.ecmandryshe.org/repository/docs/160530170335_EC_PRO_Analiza_SHQ.pdf.
- Evropska komisija, *Buying Social: A Guide to Taking Account of Social Considerations in Public Procurement*, (Socijalna Kupovina: Vodič za uzimanje u obzir socijalnih pitanja u javnim nabavkama), Luksemburg, 2010, na: <http://www.bassetlaw.gov.uk/media/29130/BuyingSocial.pdf>.
- IFC Grupa svetske banke, *IFC Performance Standards on Environmental and Social Sustainability (IFC standardi performanse o zaštiti životne i socijalne održivosti)*, 2012, at: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/c8f524004a73daeca09afdf998895a12/IFC_Performance_Standards.pdf?MOD=AJPERES.
- KAS, Procena: Stanovništvo Kosova u 2014, Priština: 2015.
- _____, *Projekcija kosovskog stanovništva 2011-2061*, Priština: 2013. Republika Kosovo, MŽSPP, Odeljenje za zaštitu životne sredine, na: <http://mmph-rks.org/sr/Odeljenje-za-za%C5%A1titu-%C5%BEivotne-sredinet>.
- _____, *Ocena: Stanovništvo Kosova 2015*, Priština: 2016.
- MŽK, Praktični vodič za korisnike: Rodno odgovorno budžetiranje na centralnom nivou, Priština, 2014 na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20141128100554779.pdf>.
- _____, *Pronaći ravnotežu; Opcije politike za izmene i dopune Zakona Kosova o radu u korist žene, muškaraca, poslodavaca i države*, Priština, 2016 na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20160504154201373.pdf>.
- Oxfam, *Gender and Spatial Planning: RTPI Good Practice Note 7*, (Rod i prostorno planiranje: RTPI dobre prakse napomena 7), London: 2007 Republika Kosovo, MŽSPP, Departman za prostorno planiranje, izgradnju i stanovanje, na: <http://mmph-rks.org/sq/Departamenti-i-Planifikimit-Hapesinor,Ndertimit-dhe-Banimit->.
- Program OUN za ljudska naselja (UN-HABITAT), *Ravnopravnost polova u prostornom planiranju: Korak po korak pristup za opštine*, Priština, 2014 na: http://home.fa.utl.pt/~camarinhas/Gender_Mainstreaming_in_SP.pdf.
- Sadhu, G. i Chakravarty, N., "Gender Mainstreaming in Water Management", *International Journal of Scientific and Research Publications*, („Rodna ravnopravnost u upravljanju vodama“, Međunarodni žurnal naučnoj i stručnoj publikaciji), tom 2, izdanje, 11, Novembar 2012, na: <http://www.ijsrp.org/research-paper-1112/ijsrp-p1110.pdf>.
- Skupština Republike Kosova, Pravilnik br. 02/2012 o oblastima administrativne odgovornosti i kancelarije premijera i ministarstava, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Rregullorja_02-2011-e_miratar nga_Qeveria-finale.pdf.
- _____, Uredba br. 20/2014 za unutrašnje organizovanje i sistematizaciju radnih mesta u Kosovske katastarske agenciji, na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/RREGULLORE_QRK_NR.20.2014_PER_ORGANIZIMIN_E_BRENDSHEM_DHE_SISTEMATIZIMIN....pdf.
- _____, Uredba br. 03/2014 o odgovornostima, unutrašnjem uređivanju i sistematizaciji radnih mesta u Agenciji za zaštitu životne sredine Kosova, na: http://mmph-rks.org/repository/docs/ministri-projektrregullorja_per_organizim_te_brendshem-ammk-1312-14_437699.pdf.
- _____, Uredba br. 19/2013 o unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mesta u ministarstvu životne sredine i prostornog planiranja, na: http://kryeministri-ks.net/repository/docs/RREGULLORE_QRK_NR.19-2013_PER_ORGANIZIMIN_E_BRENDSHEM_DHE_SISTEMATIZIM....pdf.
- _____, Zakon br. 05/L-068 o izmenama Zakona br. 04 /L-042 o javnim nabavkama Republike Kosovo, izmenjen i dopunjen Zakonom 04 /L-237, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-68.pdf>

- _____, Zakon br. 04/L-233 o budžetu Republike Kosovo za 2014. godinu, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20budzetu%20Kosova%202014.pdf>.
- _____, Zakon br. 05/L-001 o budžetu Republike Kosovo za 2015. godinu, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-001%20s.pdf>.
- _____, Zakon br. 05/L-071 o budžetu Republike Kosovo za 2015. godinu, na 2016, at: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/05-L-071%20s.pdf>.
- _____, Zakon br. 04/L-013 o katastru, na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20katastru.pdf>.
- _____, Zakon br. 05/L-020 o ravnopravnosti polova, na: http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2004_2_sr.pdf.
- _____, Zakon br. 04/L-086 o Nacionalnom parku "Bješket e Nemuna", na: <http://www.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/Zakon%20o%20Nacionalnom%20Parku%20-Bjeshket%20e%20Nemuna.pdf>.
- Svetska banka, Operativni priručnik, *Operational Policies: Involuntary Resettlements (Operativne politike: Nedobrovoljna preseljavanja)* 2001, na: <http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/OP412.pdf>.
- UNDP, Integrisanje Rodnih Pitanja u Politike i Strategije Prilagođavanja Klimatskim Promenama i Smanjenja Opasnosti od Nepogoda na Kosovu, Priština: UNDP, 2016, na: http://www.ks.undp.org/content/kosovo/en/home/library/environment_energy/the-gender-drr-cca-report/.
- Vlada Kosova, MŽSPP, Kosovska Strategija za životnu sredinu (KSŽS) i Nacionalni akcioni plan (NEAP) 2011-2015, Priština 2011, na: [http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/REVISING_and_UPDATING_the_KOSOVO_ENVIRONMENTAL_STRATEGY_\(KES\).pdf](http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/REVISING_and_UPDATING_the_KOSOVO_ENVIRONMENTAL_STRATEGY_(KES).pdf).
- _____, MŽSPP, *Odeljenje za nabavke*, na: <http://mmph-rks.org/sr/Odeljenje-za-nabavke>.
- _____, MŽSPP, *Kosovska agencija za zaštitu od zračenja i nuklearnu sigurnost*, na: <http://www.mmph-rks.org/sr/Kosovska-Agencija-za-za%C5%A1titu-od-zra%C4%8Denja-i-nuklearnu-sigurnost---AMRK>.
- _____, MŽSPP, *Kosovski akcioni plan za životnu sredinu*, Priština, 2006 na: <http://kos.rec.org/serbian/pdf/KAPS.pdf>.
- _____, MŽSPP, KAK, na: <http://akk-statistics.rks-gov.net/>.
- _____, MŽSPP, KAK, Spisak licenciranih Geodeta [geometra] na: <http://www.kca-ks.org/documents/10179/25744/Licencat+per+Gjeodet+definitive.pdf/a2a47cbd-5aec-4f0f-bb8c-a39f5a0148c6>.
- _____, MŽSPP, KAK Organogram, na: <http://www.kca-ks.org/organogrami>.
- _____, MŽSPP, *Jedinica za ljudska prava*, na: <http://mmph-rks.org/sq/Nj%C3%ABsia-p%C3%ABr-t%C3%AB-Drejtat-e-Njeriut>.
- _____, MŽSPP, *Projekat Kosova za naselje Shala kod sela Hade*, 2011, str. 18, na: http://mmph-rks-gov.net/.../Kosovo_-_ESIA_-_final__draft_Serbian_discl. http.
- _____, Ministarstvo finansija, budžetski cirkular 2016/02, na: <http://www.womensnetwork.org/documents/20150909113719743.pdf>.
- _____, Ministarstvo finansija budžetski cirkular 2017/01, na: <https://kk.rks-gov.net/kline/getattachment/26277141-8e00-4daa-90a6-9880a7f8a0f3/Qarkorja-Buxhetore-2017.aspx>.
- _____, Ministarstvo unutrašnjih poslova, *statistički izveštaj K1 2016 DSHAM/MPB*, na: http://mpb-ks.org/repository/docs/TMI_-_SHQIP_2016_web.pdf.
- _____, Ministarstvo unutrašnjih poslova, *statistički izveštaj K2 2016 DSHAM/MPB*, na: http://mpb-ks.org/repository/docs/Rap_K2_2016_Alb_web..pdf.
- _____, Ministarstvo unutrašnjih poslova, *statistički godišnji izveštaj, 2015 DSHAM/MPB*, na: http://mpb-ks.org/repository/docs/WEB_Raport_2015_Shqip.pdf.
- _____, KAZSK, *Dužnosti i odgovornosti* na: <http://www.ammk-rks.net/?page=3.123>.
- _____, KAZSK, *Uprava za nadgledanje životne sredine*, na: <http://www.ammk-rks.net/index.php?page=3.30>.
- _____, KAZSK, *Hidrometeorološki zavod Kosova*, na: <http://www.ammk-rks.net/?page=1.127>.
- _____, KAZSK, *Zavod za zaštitu prirode Kosova*, na: <http://www.ammk-rks.net/?page=1.118>.
- _____, Izveštaj prostornog razvoja za sektor životne sredine, Priština 2004, na: <http://www.ammk-rks.net/repository/docs/Mjedisi.pdf>.

- _____, Plan Republike Kosova o upravljanju otpadom 2013-2017, Priština, 2013 na: http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/PLAN_REPUBLIKE_KOSOVA_ZA_UPRAVLJANJE_OTPADOM_2013-2017.pdf.
- _____, Okvirna Strategija za Klimatske Promjene (CCFS) 2014-2024 za Kosovo", Priština: Republika Kosovo, 2014, na: http://mmph-rks.org/repository/docs/Strategija_za_Klimatske_Promene_2014_2024_525185.pdf.
- _____, Strategija i akcioni plan za biodiverzitet 2011-2020, Priština, na: http://mmph-rks.org/repository/docs/SAPB_2011-20_Serbokroatisht_23493.pdf.

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

336.12:504.3(496.51)(047)

Budžetirajne za bolju životnu sredinu : rodna analiza rashoda i
usluga u Ministarstvu Životne Sredine i Prostornog Planiranja
/ Od strane Nicole Farnsworth... [et al.]. – Prishtinë : Rrjeti i
Grupeve të Grave të Kosovës, 2016. – 48 f. : ilustr. ; 21 cm.

1.Farnsworth, Nicole

ISBN-978-9951-737-02-9

ISBN 978-9951-737-02-9

9 789951 737029